

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut

Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Aira Udras

**Koolisotsiaalpedagoogide igapäevatöö kooskõla koolisotsiaaltöö
kutsestandardiga**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: MSW Marju Selg

Tartu 2015

Kinnitan, et olen töö koostanud iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Aira Udras

01.06.2015

Abstract

Comparison of school social pedagogues' everyday work with the vocational requirements for school social workers by Aira Udras.

This bachelor thesis will focus on comparing the school social pedagogues' everyday work to social workers vocational standards, which are described as a school social workers competence. For that I conduct interviews with three school social pedagogues.

There exist two vocational standards, social pedagogue's vocational standard and social workers vocational standard, with specialization to school social work. Therefore it is important to differentiate whether social pedagogues may apply for the social work vocation.

The Bachelor thesis consists of three chapters. In the first chapter, I give an overview of social pedagogics and school social work. Afterwards I describe the vocational system and both the school social worker's requirements and social pedagogue's vocational requirements. In the second chapter I introduce the research method and respondents. In the third chapter I will introduce the findings. Bachelor thesis will end with the consequences and the conclusion.

The research shows, that the everyday work of social pedagogues' is relates to the school social work vocational standards. Beside a few differences, most of the things written in the vocational standards are indeed in fact in correlation with social pedagogue's everyday work and therefore could be applied to social pedagogues.

Sisukord

Abstract	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	6
1. Teoreetiline raamistik.....	7
1.1 Sotsiaalpedagoogiline lähenemine koolisotsiaaltöös	7
1.2 Koolisotsiaaltöö.....	12
1.3 Kutsesüsteem ja kutsestandardid.....	14
1.4 Sotsiaalpedagoogi kutsestandard.....	16
1.5 Sotsiaaltöötaja kutsestandard	17
Probleemipüstitus.....	18
2. Metoodika	20
2.1 Uurimismeetodi valik ja põhjendus.....	20
2.2 Andmete kogumine	20
2.3 Analüüsimetod: sisuanalüüs	21
2.4 Uurija refleksiivsus	22
3. Analüüs ja arutelu	23
3.1. Kellega sotsiaalpedagoog tegeleb	23
3.1.1 Õpilased.....	23
3.1.2 Aineõpetajad ja klassijuhatajad	27
3.1.3 Lapsevanemad	27
3.2 Sotsiaalpedagoogide töövormid abistamis- ja nõustamistöös	29
3.2.1 Töövormid lastega tegeledes	29
3.2.2 Töövormid õpetajatega tegeledes	32
3.2.3 Töövormid lapsevanematega tegeledes.....	34
3.2.4 Kooli kui tervikuga tegelemine	35
3.3 Koostöö kooli ja õpilastega seotud probleemide lahendamiseks	36
3.3.1 Teised tugispetsialistid	36
3.3.2 Kooli juhtkond.....	37
3.3.3 Kooliväline koostöö	38

3.4. Enda kui spetsialisti eneseesitlus.....	39
3.5 Kutsestandard.....	41
Kokkuvõte ja järeldused.....	43
Kasutatud kirjandus.....	44
LISA 1. Intervjuu kava.....	47

Sissejuhatus

Koolisotsiaaltöö sai Eestis alguse 1994. aastal, mil algselt oli koolisotsiaaltöötaja rolliks tegelemine koolikohustust mittetäitvate õpilastega. Näiteks veel 2001. aastal tegutsesid Tartu koolides koolisotsiaaltöötajad (Linno 2005). Hiljem nimetati koolisotsiaaltöötajad ümber sotsiaalpedagoogideks ning 2010. aastal jõustunud põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ütleb, et õpilastele peab igas koolis olema tagatud sotsiaalpedagoogi teenus (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2010). Pärast otsuse jõustumist koolisotsiaaltöötaja ametikohad üldiselt kadusid ning need asendati sotsiaalpedagoogi ametikohtadega. Sellest tulenevalt on tekkinud arutelu koolisotsiaaltöötaja ja sotsiaalpedagoogi sarnasustest ning erinevustest.

Eestis on võimalik taotleda sotsiaalpedagoogi kutset (tase 6 ja tase 7) ning sotsiaaltöötaja kutset spetsialiseerumisega koolisotsiaaltööle (tase 7). Kuna diskussioon koolisotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika teemal on olnud üsna laialdane ning see küsimus kerkis üles ka aine „Sotsiaalpedagoogilised lähenemised sotsiaaltöös“ raames, siis tekkis huvi võrrelda kooli sotsiaalpedagoogide igapäevatööd sotsiaaltöötaja kutsestandardis koolisotsiaaltöötajale esitatud nõuetega, et teada saada, kas sotsiaalpedagoogid võiksid kutsest taotleda ka sotsiaaltöötaja kutsestandardi koolisotsiaaltööle spetsialiseerumise alusel.

Uurin oma bakalaureusetöös, mida räägivad koolide sotsiaalpedagoogid oma igapävasest tööst ning võrdlen tulemusi koolisotsiaaltöö kutsealuse nõuetega sotsiaaltöötaja kutsestandardis. Selline võrdlus võiks näidata, kas sotsiaalpedagoogid võiksid põhimõtteliselt endale taotleda ka sotsiaaltöötaja kutset lähtudes koolisotsiaaltööle spetsialiseerumisest.

Uurimuse läbiviimiseks kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmete kogumiseks viisin läbi kolm poolstruktureeritud intervjuud Võrumaa koolides töötavate sotsiaalpedagoogidega.

Bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis annan ülevaate sotsiaalpedagoogikast ja koolisotsiaaltööst. Edasi käsitlen kutsesüsteemi, koolisotsiaaltöö nõudeid sotsiaaltöötaja kutsestandardis ja sotsiaalpedagoogi kutsestandardit. Teises peatükis tutvustan uurimismeetodit, uurimuses osalejaid ja analüüsimeetodit. Kolmandas peatükis esitan uurimustulemused ja arutelu. Bakalaureusetöö lõpetan järelduste ning kokkuvõttega.

1. Teoreetiline raamistik

1.1 Sotsiaalpedagoogiline lähenemine koolisotsiaaltöös

Võib öelda, et tänapäeval puudub ühine definitsioon sotsiaalpedagoogika mõistele. Määratlusi on palju, kuid sotsiaaltöö ülemaailmsele definitsioonile sarnast vastet sotsiaalpedagoogika puhul ei leia.

Hämäläinen ütleb, et sotsiaalpedagoogilise enesemääratlemise aluseks on viletsuse vähendamine ja hädasolijate pedagoogiliste vahenditega abistamine. Ta toob esile, et sotsiaalpedagoogika on pigem mõtteviis kui meetod, sotsiaalpedagoogika meetodid on laenatud paljudelt teistel aladelt. (Hämäläinen, 2001). Ka Petrie (2011) räägib, et sotsiaalpedagoogika põhineb väärtustel ning see ei ole tehnika, vaid eetiline tava. Seega ei saa sotsiaalpedagoogikat koolisotsiaaltöös käsitleda kui meetodit või tehnikat, mille järgi toimida, kuid see loob ettekujutuse ning arusaama sotsiaalpedagoogika rakendamisest koolisotsiaaltöös.

Sotsiaalpedagoogika mõistet kasutatakse väga laialdaselt. Sotsiaalpedagoogika tähendab pedagoogikat ehk haridust selle kõige laiemas mõttes, kuid sagedamini kasutatakse sotsiaalpedagoogikat haavatavate gruppidega tegelemise puhul (Petrie, 2005). Erinevad sotsiaalpedagoogika tõlgendused toovad esile, et sellel puudub konkreetne ning ühtne definitsioon, mida kõik sarnaselt mõistaksid.

Janseni ja Hanseni järgi on sotsiaalpedagoogika eesmärgiks parandada õppimise ja arengu võimalusi nii indiviidide kui ühiskonna huvides. Nad toovad esile, et sotsiaalpedagoogika teooriad lõimivad hea elu ideaale ehk filosoofiat, teadmisi indiviididest, gruppidest ning nende vajadustest ja ressurssidest ning teadmisi ühiskonna väärtustest, ressurssidest ja nõudmistest (Jansen ja Hansen, 2002 Cameron ja Moss, 2011 kaudu).

Petrie koos kaasautoritega (2006) uuris erinevates asutustes sotsiaalpedagoogide tööd laste ja noortega üle terve Euroopa. Nende eesmärgiks oli leida sotsiaalpedagoogika ühtset identiteeti ning sellest tulenevalt töid nad välja mitmeid aspekte, mida töös laste ja noortega kasutatakse. Nad leidsid, et sotsiaalpedagoogiline töötaja näeb nii ennast kui last tervikliku ja reaalse isikuna,

mitte ei keskendu oma ettekujutusele lapsest. Sotsiaalpedagoog toetab lapse üldarengut, seal hulgas füüsilisi, vaimseid, loomingulisi ja sotsiaalseid aspekte. Esikohale seatakse lapse areng ning eelarvamuste vaba suhtumine. Petrie koos kaasautoritega ütleb, et sotsiaalpedagoogika keskmeks on suhted ning sellest tulenevalt on eriti oluline kuulamine ja eneseväljendamine. Nii laps, sotsiaalpedagoog kui ülejäänud personal tegutsevad ühises eluilmas, vältida tuleb hierarhiliselt eraldatud maailma (Petrie jt, 2006). Inimlikke suhteid luuakse loomulikus elukeskkonnas nagu kooliklass, noortekeskus või lasteaed. Sellises keskkonnas õpitakse interaktsioonide käigus saadud nii positiivsetest kui negatiivsetest kogemustest (Petrie jt, 2006). Suhted on kõige aluseks ning läbi nende inimene õpib ja saab vajalikud kogemused.

Keerukate olukordadega toime tulemiseks, innustatakse professionaalseid sotsiaalpedagooge reflekteerima oma praktikat, rakendama oma teoreetilisi teadmisi ning seadma ennast oma elukogemuste mõtestatud kandjaks (Petrie jt, 2006). Oluline on, et sotsiaalpedagoogid oskaksid luua seoseid teooria ja praktika vahel. Sotsiaalpedagoogid on nii praktilised kui ka loovad (Petrie jt, 2006). Oma uurimuses leidis Petrie koos kaasautoritega, et sotsiaalpedagoogid on ette valmistatud osalemaks aktiivselt laste argielu mitmekesisuses ning toetamaks laste eneseväljendamist läbi erinevate tegevuste nagu musitseerimine, toidu valmistamine, sportlikud tegevused, kunst ja käsitöö. Oluliseks ressursiks sotsiaalpedagoogikas peetakse lastekollektiivide ja lastevahelisi suhteid ja ühistegevusi (Petrie jt, 2006). Suur osa on koostööl. Laste üleskasvatamisel peab väärtustama meeskonnatööd, teiste spetsialistide, kogukonna liikmete ning eriti lapsevanemate panust (Petrie jt, 2006). Kogu kasvatus rajaneb laste õiguste mõistmisel ning see toimub argielus, selle kõige laiemas tähenduses (Petrie jt, 2006).

Kyriacou (2009) on esile tõstnud viis sotsiaalpedagoogika dimensiooni kooli kontekstis. Nendeks on hoolitsus ja heaolu, kaasamine, sotsialiseerimine, akadeemiline toetus ning sotsiaalne haridus. Hoolitsuse ja heaolu dimensioon viitab laste tervislikule ja sotsiaalsele hoolele ja nende füüsilisele ja vaimsele heaolule. Õpilastele peavad olema tagatud ohutu ja turvaline keskkond ning tervislikud vajadused (Kyriacou, 2009). Lastele peab olema tagatud heaolu ning hoolitsus. Kaasamise dimensioon rõhutab seda, et kõik lapsed peaksid ennast tundma täielikult kaasatuna (Kyriacou, 2009). Keegi ei tohiks tunda tõrjutust. Oluline on kaasata kõiki, keda võidakse tõrjuda

erinevatel põhjustel nagu rass, sugu, sotsiaalne klass, puue, kiusamine, vanemate toetuse puudumine (Kyriacou, 2009).

Sotsialiseerimise puhul peaks võimaldama lastel käituda vastavalt ühiskonna sotsiaalsetele ja eeldatavatele normidele, väärtustele ning käitumisele. Tuleb arendada laste arusaama sotsiaalselt sobivast käitumisest ja aidata neil hoiduda ebasoovitavast ning antisotsiaalsest käitumisest nagu kiusamine, popitegemine, narkomaania, kriminaalsed tegevused jne (Kyriacou, 2009). Õpilased peavad mõistma, milline on sobiv ja milline ebasoovitav käitumine ning mis nende käitumismustritega kaasneb. Akadeemilise toetuse all peetakse silmas tuge ja mõistmist õpilastele, kes erinevatel põhjustel (halb tervis, kuritarvitamise ohvriks langemine, hoolitsuseta elamine, seotus kriminaalsete tegevustega jne) ei suuda saavutada oskuste ja akadeemilise õppekava miinimumtasest, et täiskasvanuna edukalt toime tulla (Kyriacou, 2009). Ehk toetada tuleks neid õpilasi, kes ei suuda või ei saa õppida oma võimetele kohaselt. Viimase dimensioonina ehk sotsiaalse hariduse all mõeldakse, et õpilastel on teadmised, oskused ja mõistmine (Kyriacou, 2009). Oluline on lapse isiklik, sotsiaalne areng ja heaolu, mis hõlmab ühtlasi erinevaid aspekte nagu moraalne kasvatus, kuidas teiste suhtes käituda, seksuaal- ja tervisekasvatus, kodakondsus ning karjääri planeerimine (Kyriacou, 2009).

Need viis dimensiooni peaksid kehtima küll kõigi õpilaste puhul, kuid Kyriacou (2009) ütleb, et peamine on sotsiaalpedagoogikas ikkagi see, kuidas pakkuda kõige paremini tuge nendele õpilastele, kelle olukord on personaalsetest, tervislikest, sotsiaalsetest või majanduslikest tegurites tulenevalt raskem ning kellel on raskusi nende tegurite minimaalse rahuldava tasemeni viimisega. Ta mainib, et nendele õpilastel toeks olemine ei pruugi küll probleeme täielikult lahendada, kuid koolis olles võib see neile tähendada väga palju ning muuta nende tulevase elu kvaliteeti (Kyriacou, 2009). Sel juhul ei pruugigi eesmärgiks olla probleemide täielik lahendamine, aga olukorra parandamine ehk probleemide leevendamine ning kindlasti mõjutab see positiivselt lapse tulevast elu. Koostöö õpilaste ja teiste alade esindajatega nii kooli siseselt kui väljaspool kooli peaks olema õpilaste vajadustest lähtuv, mitte lähtudes töötaja enda kitsast arusaamast enese rollist (Kyriacou, 2009). Kyriacou (2013) on veel öelnud, et väga oluline aspekt sotsiaalpedagoogilises töös põhineb suhetele, mida sotsiaalpedagoogid on õpilastega loonud. Suhted aitavad rakendada ka kõiki olulisi sotsiaalpedagoogika dimensioone ning tõenäoliselt

tagab õpilastega tegeledes suurema edu. Ka Petrie (2011) toob esile, et sotsiaalpedagoogikas on väga oluline hea suhtlemine. Ta toob põhjenduseks, et suhtlemine aitab saavutada erinevatel väärtustel ja arusaamadel põhinevaid eesmärke.

Petrie (2011) on veel öelnud, et sotsiaalpedagoogid peaksid töötama inimesega kui tervikuga ning ei tohiks eristada inimese eri aspekte. Lapse mõtted, tunded, füüsiline ja vaime olemasolu ja loomingulisus on interaktsioonis isiksusega ning tavapärane on kaasata oma töösse „pea, käed ja süda” (Petrie ja Chambers, 2010).

„Pea“ tähendab professionaalsust ja enesearendamist. Sotsiaalpedagoogid on avatud asjakohaste teooriate õppimisele. „Pea“ viitab sellele, et sotsiaalpedagoogid hindavad oma tööd eneseteadvusest ja arusaamadest tulenevalt ning teevad selle põhjal otsuseid, kuidas toimida laste ja noorte huvidest lähtuvalt kõige efektiivsemalt (Petrie ja Chambers, 2010).

„Käed“ viitavad sotsiaalpedagoogika praktilisusele. Suhted kujunevad välja igapäevaste tegevustega nn ühine kolmas, mis tähendab, et sotsiaalpedagoog teeb koos kliendiga ühiseid tavapäraseid tegevusi (Petrie ja Chambers, 2010).

„Süda“ tähendab töötamist südamega, eetiliselt ja emotsionaalselt. Sotsiaalpedagoogid peavad olema teadlikud oma emotsionaalsusest ning sellest, kuidas see võib mõjutada suhtlemist nii laste kui teiste täiskasvanutega. Sotsiaalpedagoogid peavad teisi kohtlema austusega. Nende eesmärgiks on luua turvaline ja usalduslik suhe. Nad peaksid olema empaatilised, mõistma, kuidas inimesed ennast tunnevad, püüdma näha teiste seisukohti ja teadvustama, et need võivad sageli tema enda omadest erineda. (Petrie ja Chambers, 2010).

Suhted on sotsiaalpedagoogika puhul tõesti üks olulisemaid aspekte. Lastega tuleb luua usalduslik suhe. Läbi suhete tunneb laps, et temast tõesti hoolitakse, saab olla talle eeskujuks ja näidata, kuidas olla teistega positiivsetes suhetes (ThemPra, 2015). Läbi usaldusliku suhte saab õppida last paremini tundma ning seeläbi teda ka paremini mõista. Tänu suhetele saadakse paremini aru, mida laps mõtleb, kuidas ta maailma näeb ning avaneb parem võimalus tema arengu toetamiseks (ThemPra, 2015). Iga laps on ju ikkagi väga unikaalne. Et mõista, mis last rõõmustab või mis kurvastab, tuleb vaadata lapse unikaalsust ja näha tema varjatuid andeid. Laste

jaoks on usalduslik ja aus suhe väga tähtis, kuna nad tahavad teada, kes on sotsiaalpedagoogid inimesena, mitte ainult spetsialistina (ThemPra, 2015).

Sotsiaalpedagoogika puhul võiks veel esile tõsta kolme P kontseptsiooni, sotsiaalpedagoogika kaks dimensiooni ja teemantmudeli, kuna need toovad esile sotsiaalpedagoogika olulisemad aspektid ja iseloomustavad sotsiaalpedagoogika mitmekülsust.

Sotsiaalpedagoogika kolm P-d rõhutab sotsiaalpedagoogika kolme olulist aspekti, millest peaks lähtuma iga sotsiaalpedagoogilist tööd tegev inimene. Kolm P-d tähendab sotsiaalpedagoogi professionaalsust, personaalsust ja privaatsust. Kõige olulisem on professionaalne mina, mis tagab lapsega nii professionaalse kui isikliku suhte. Professionaalne lähenemine aitab mõista ja selgitada laste käitumist. See aitab hoida suhet lapsega ka väga keerulistes olukordades. Professionaalne mina kontrollib ühtlasi ka personaalset mina. (ThemPra, 2015; Selg, 2015).

Personaalne mina näitab lastega suheldes, kes on sotsiaalpedagoog spetsialistina ning see hõlbustab omavahelist suhtlust. Sotsiaalpedagoogid saavad ennast avada ja seeläbi näidata enda isiksust, aga ka enda vigu, et lapsi julgustada ning et nad ei tunneks ennast abistajast kehvemana. Sotsiaalpedagoog toetub oma isiksusele ja eripärale. (ThemPra, 2015; Selg, 2015).

Privaatne mina toob välja selle, mida abistaja ei taha ega ole valmis jagama ning mida ei peakski suhtlusesse tooma. Privaatne mina väljendub selles, milline on abistaja oma kõige lähimas suhtlusringkonnas nagu pere ja lähedased sõbrad. Otsus selle üle, mis on personaalne ja privaatne tuleb teha kõigil ise oma tunnetuse järgi. Vahel on kasulik rääkida oma kogemustest, eriti raskustest, aga on mõistetav, et kõiki kogemusi ei taheta jagada. Väljendada tuleks üksnes kontrollitud ning lapse jaoks kasulikke ja edasi viivaid kogemusi. (ThemPra, 2015; Selg, 2015).

Sotsiaalpedagoogika kaks dimensiooni aitavad selgitada inimeste arengut ning arenguülesannetega toimetuleku toetamist. Sealjuures on oluline inimene, aeg ja ühiskond. Sotsiaalpedagoogika kaks dimensiooni toovad välja kaks tasandit: praegune laps – laps kui tulevane täiskasvanu ning indiviid – kollektiiv, ühiskond. See rõhutab, et individuaalsuse ja sotsiaalsuse vahel peab olema tasakaal ning õnnelikkus ja heaolu, mis on praegusel hetkel, seda tuleks silmas pidada ka tulevikus (Selg, 2015). Sotsiaalpedagoogika kaks dimensiooni on

olulised, kuna töötades lastega tuleb sotsiaalpedagoogidel silmas pidada last praegusel hetkel ja last kui tulevast täiskasvanut. See aitab näha tulevikku ning innustab edasi liikuma. Arvestada tuleb sellega, et last tema arengus mõjutab nii individuaalsus kui ka kollektiivsus.

Sotsiaalpedagoogika teemantmudel koondab sotsiaalpedagoogika põhieesmärgid. Teemantmudel on esile toodud, et sotsiaalpedagoogika tegeleb heaolu ja õnne parandamisega nii individuaalsel kui kollektiivsel tasandil (Eichsteller ja Holthoff, 2011). Oluline on tagada tervislikud õppimisvõimalused ja positiivsed kogemused. Teemantmudel ütleb, et sotsiaalpedagoogikas tuleb luua tugev, hooliv ja autentne suhe, et inimesed tunneksid üksteise suhtes toetust, aga ka vastutust (Eichsteller ja Holthoff, 2011). Tähtis on võimaldada inimestel ja kollektiividel võtta vastutust ning omada kontrolli nende enda elu üle. Teemantmudel rõhutab, et kõiki neid aspekte tuleks vaadata tervikuna (Eichsteller ja Holthoff, 2011). Sotsiaalpedagoogika teemantmudel koondab sotsiaalpedagoogika põhieesmärgid ning loob piltliku kujundi, millest sotsiaalpedagoogid oma igapäevatoos lähtuma peaksid.

1.2 Koolisotsiaaltöö

Wulfers (2002) on öelnud, koolisotsiaaltöö sisaldab nii sotsiaaltöö kui sotsiaalpedagoogika elemente, mis on omavahel segunenud. Ta peab koolisotsiaaltööd sotsiaalpedagoogide tööks, millesse on kaasatud ka sotsiaaltöö elemente.

Koolisotsiaaltöö klientideks on lapsed ja noored, kes on seotud erinevate riskiteguritega nagu alkoholi ja uimastite tarbimine või kriminaalne tegevus, kellel esineb käitumis- ja/või distsipliiniprobleeme ning kes kogevad psühholoogilisi raskusi (Wulfers, 2002).

Koolisotsiaaltöö üheks eesmärgiks on välistada koolis teatud laste, noorte ja gruppide stigmatiseerimist ning tõrjutust. Samas on see seotud ka õpilaste, õpetajate ja vanemate vaheliste konfliktide ja erimeelsuste lahendamisega. (Wulfers, 2002).

Soome koolisotsiaaltöö eesmärgidena on nimetatud neli peamist aspekti. Sotsiaaltööd tuleks üldhariduses rakendada laiemalt, vältida tuleks sotsiaalprobleemseid olukordi. Koolisotsiaaltöö tõhustamiseks tuleks tuvastada ja kõrvaldada sotsiaalsed ning majanduslikud takistused.

Edendama ja julgustama peaks koostööd kooli ja vanemate ning kooli ja teiste organisatsioonide vahel. (Anderson jt, 2002).

Saksa koolisotsiaaltöös on esile tõstetud viis üldist eesmärki. Koolis peetakse oluliseks käitumisprobleemide ära hoidmist, laste ja noorte sotsiaalse kompetentsi edendamist ning koostöö edendamist. Kooli juhtkonnaga tuleks määratleda sotsiaaltöö sekkumise prioriteetid. Teavitama peaks lapsevanemaid, kelle lapsed vajaksid täiendavat abi olemasolevatelt tugisüsteemidel ning julgustama neid võimalusi kasutama (Wulfers, 2002).

Anderson koos kaasautoritega (2002) räägib Soome kontekstis, et sotsiaaltöö koolis peaks vältima probleemseid suhteid ning keskenduma koolikollektiivis suhtlemisele ja üleüldiselt inimsuhete edendamisele. Suur rõhk on tegeleda õpilastega, kellel on koolis probleeme, aga aidata ka lapsevanemaid ja õpetajaid nende probleemidega toime tulemisel (Anderson jt, 2002). Aja jooksul on rõhuasetus nihkunud individuaalsemast lähenemisest pigem terviklikumale ning kogukonnale orienteeritud lähenemisele. Tähtis on tegeleda konfliktidega ja lahendada koolis kommunikatsiooniprobleeme, mis võivad üsna kiiresti kanduda üle kiusamiseks või tõrjutuseks sõpruskonna või klassikollektiivi poolt (Anderson jt, 2002).

Soome koolisotsiaaltöö puhul on oluline aidata kõigil õpilastel arendada nende potentsiaali ning abistada neid, kelle on sellega raskusi (Anderson jt, 2002). Üks olulisemaid koolisotsiaaltöötaja ülesandeid on toetada ja aidata õpilasi, kelle saavutusi koolis takistab nende sotsiaalne olukord näiteks läbi perekonna, kus esineb palju konflikte, koduvägivalda, tarvitatakse alkoholi või narkootikume või kellel esineb vaimse tervise probleeme (Anderson jt, 2002).

Töötades laste ja vanematega peavad sotsiaaltöötajad koolis leidma erinevaid viise, kuidas lapsi võimalikult efektiivselt sotsialiseerida ning kuidas tagada klassiruumis distsipliin (Anderson jt, 2002). Koolisotsiaaltöötajaid võidakse kaasata ka protsessidesse, milles töötatakse välja erinevaid võimalusi, kuidas tegeleda haridussüsteemis erivajadustega (Anderson jt, 2002). Lisaks õpilastele on sotsiaaltöötajad koolis toeks ka õpetajatele ning annavad neile vajadusel nõu. Õpetajad saavad nende poole pöörduda kõiksuguste keeruliste olukordade puhul. Koolisotsiaaltöötajad seisavad väga tugevalt vastu koolikiusamisele (Anderson jt, 2002).

Sotsiaalpedagoogide ja koolisotsiaaltöötajate kompetentsuse hindamiseks on kasutusele võetud kutsesüsteem.

1.3 Kutsesüsteem ja kutsestandardid

Eestis on kasutusele võetud kutsesüsteem, mis on osa Eesti kvalifikatsioonisüsteemist. See seob haridussüsteemi tööturuga ning aitab kaasa elukestvate õppele, tööalase kompetentsuse arendamisele, hindamisele, tunnustamisele ja võrdlemisele (Kutsekoda, 2015). Kutsesüsteemi seob Eesti kvalifikatsioonisüsteemiga (lühend EKR) 8-tasemeline kvalifikatsioonide raamistik. Kui varasemalt kehtis 5-tasemeline kutsekvalifikatsiooniraamistik, siis 2008. aastal jõustus uue kutseseadusega 8-tasemeline EKR, mis koosneb neljast alaraamistikust: üldhariduse-, kutsehariduse-, kõrghariduse- ja kutsekvalifikatsioonid ehk kutsed. EKR-i loomine ning kasutusele võtt tugineb kvaliteedi ja vastutuse tagamise põhimõtetel, mis on sätestatud Euroopa parlamendi ning nõukogu poolt nende soovitustes Euroopa elukestva õppe kvalifikatsiooniraamistiku (lühend EQF) rakendamiseks. (Kutsekoda, 2015).

Kutsesüsteem hõlmab inimeste tööalase kompetentsuse hindamist ja tunnustamisega seotud tegevusi. Kutsesüsteemi osad on kutsestandardite koostamine, kutse andmise korraldamine ja kutseregistri haldamine. (Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon, 2015)

Kutsesüsteemi eesmärkideks on toetada Eesti töötajate konkurentsivõimet, olla tugistruktuuriks haridussüsteemile, aidata kaasa inimeste kompetentsuse hindamisele ja tunnustamisele ning muuta kutsed riigisiselt ja rahvusvaheliselt võrreldavaks (Kutsekoda, 2015).

Kutse taotlemine on vabatahtlik ega ole enamasti töötamise eeltingimuseks. Samas aitab kutsetunnistus tõendada, et inimesel on olemas kõik kutsestandardis kirjeldatud teadmised ja oskused ning seetõttu ei pea tööandja seda enam üle kontrollima. Lisaks aitab kutsetunnistus teada saada olemasolevad ja puuduvad oskused, planeerida inimese karjääri ja arengut, suurendada tööturul läbilöögivõimet ning hinnata ja valida sobivaid koolitusi. Võib öelda, et kutsetunnistuse omamine tagab hinnatud töötaja positsiooni. (Kutsekoda, 2015).

Kutse- ja haridussüsteemi oluliseks ühisosaks on haridusstandardite süsteem, mille väljundiks on õppekavad. Kutse andmise süsteemi väljundiks on kutsetunnistused ja kutsestandardite süsteemi väljundiks on kutsestandardid. Kutsestandard on dokument, mis kirjeldab vajalikku kompetentsi vastaval kutsealal tegutsemiseks ehk vajalikke oskuste, teadmise ja hoiakute kogumit ning kutsetegevust (Kutsekoda, 2015).

Kutsestandardi ülesehituses on kolm osa: töö kirjeldus, kompetentsnõuded ja kutsestandardi kohta käiv üldine teave. Kutsestandardi A-osas ehk töö kirjelduses käsitletakse töö lühikirjeldust, tööosaid ja –ülesandeid, töökeskkonda, -vahendeid, töö eripära, töötaja iseseisvuse ja vastutuse ulatust, eeldatavaid isikuomadusi, kutsealast ettevalmistust. B-osas ehk kompetentsusnõuete alla kuuluvad kutse taotlemisel nõutavad kompetentsid ja nende kirjeldus. Viimases C-osas kirjeldatakse üldist teavet nt koostajate ja kinnitajate kohta. (Kutsekoda, 2015).

Eestis on mitmeid kutsestandardeid, kuid mina oma töös kasutan neist kahte: sotsiaalpedagoogi kutsestandard (tase 6 ja 7) ja sotsiaaltöötaja kutsestandardi koolisotsiaaltööle spetsialiseerumine (tase 7). Mõlema eriala standardid kirjeldavad tööd, mida peaks tegema koolis tugiteenuseid pakkuv spetsialist ehk näiteks sotsiaalpedagoog.

Oluline erinevus sotsiaaltöötaja ja sotsiaalpedagoogi kutsestandardite vahel on see, et need on kinnitatud erinevate kutsekoogude poolt. Sotsiaaltöötaja kutsestandardid kinnitas Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu, sotsiaalpedagoogi kutsestandardid Hariduse Kutsenõukogu. Hariduse Kutsenõukogu liikmete hulka ei kuulu ühtegi sotsiaaltöö valdkonna esindajat (Sihtasutus Kutsekoda, 2015). See tõsiasi sunnib küsima, kas koolisotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika on tõesti kaks täiesti erinevat eriala, millest üks kuulub sotsiaaltöö ja teine hariduse valdkonda.

Oluline erinevus kahe kutsestandardi vahel seisneb ka selles, et kui sotsiaalpedagoogi kutset tase 6 on võimalik taotleda bakalaureusekraadi või rakenduskõrghariduse baasil ja tase 7 magistrikraadi alusel, siis koolisotsiaaltööle spetsialiseerumisega sotsiaaltöötaja kutset saab taotleda vaid omades magistrikraadi (tase 7) (Sihtasutus Kutsekoda, 2015).

Kahe kutsestandardi kompetentsinõuete võrdlemisel tuleb arvesse võtta ka seda, et lisaks otsestele koolisotsiaaltöötaja kompetentsidele peab meeles pidama ka üldiseid sotsiaaltöötaja kompetentse.

1.4 Sotsiaalpedagoogi kutsestandard

Selle teema all annan lühikese ülevaate sotsiaalpedagoogi kutsestandardis. Käesolevas töös sotsiaalpedagoogi kutsestandardile põhjalikumalt ei keskendu.

Sotsiaalpedagoogi kutse taotlemiseks tuleb esitada portfoolio, eneseanalüüs ning läbida vestlus, milles taotleja peab vahetult hindajate küsimustele vastama ja toetudes esitatud dokumentidele oma kompetentsust tõestama (Hariduse Kutsenõukogu, 2014).

Sotsiaalpedagoog, tase 6 mainib, et tuleb osata märgata abivajajaid, informeerima probleemidest võrgustikku, teavitama abivõimalustest ning leidma olukorra parandamiseks sobivad spetsialistid (Sotsiaalpedagoogi kutsestandard tase 6, 2015). Sotsiaalpedagoogi kutsestandard (tase 7) kohaselt tegeleb sotsiaalpedagoog ka probleemide kaardistamise, ennetamise, hindamisega. Oluline on koostöö. Sotsiaalpedagoogi peamiseks ülesanneteks on kavandada sotsiaalpedagoogilisi ja õppetööd toetavaid tegevusi, hinnata sotsiaalseid oskusi, kaasata erinevaid huvigruppe, valida meetodilisi materjale ning analüüsida ja hinnata sotsiaalpedagoogilise sekkumise mõju. Toetatakse veel õppetööväliseid tegevusi ja õppijate arengut. Oluline on ka abivajajate, lähivõrgustiku ja ressursside väljaselgitamine. Toimub juhtumikorraldus, nõustamine, juhtumitöö ja osapoolte lepitamine konfliktiolukordades. Sotsiaalpedagoogi kutsestandard ütleb, et sotsiaalpedagoog tegeleb vaimse, emotsionaalse ja füüsilise turvalisuse tagamisega. Sotsiaalpedagoogi kutsestandard toob esile, et tegeletakse ka ennetustöö ja enesearendamisega. (Sotsiaalpedagoogi kutsestandard tase 6 ja 7, 2015).

Sotsiaalpedagoogi kutsestandardi läbivaks jooneks on hindamine, probleemide tagantjärele lahendamine ning õpilaste suunamine teiste spetsialistide juurde.

1.5 Sotsiaaltöötaja kutsestandard

Sotsiaaltöötaja kutset taotledes on vaja spetsialiseeruda vähemalt ühele alale. Üks võimalik valik on koolisotsiaaltöö.

Sotsiaaltöötaja kutse (tase 7) taotlemiseks, mis sisaldab ka koolisotsiaaltööd, tuleb esitada portfoolio ja eneseanalüüs, mis annab ülevaate taotleja kompetentsusest sotsiaaltöötajana (Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu, 2015). Taotleja peab analüüsima oma tööd näitamaks, et ta on omandanud kutsestandardis nimetatud teadmised ja oskused ning oskab selgitada, millele need teadmised ja oskused põhinevad.

Sotsiaaltöötaja kutsestandard (2014) järgi tuleb koolisotsiaaltöös pöörata suurt tähelepanu ennetustööle, eriti esmasele ennetusele. Koolisotsiaaltöötaja jälgib, et tingimused koolis toetaksid nii õpilaste kui ka õpetajate heaolu ja arengut. Sotsiaaltöötaja teeb nii ennetavates tegevustes kui ka probleemide lahendamisel koostööd koolis õpetajate, klassijuhatajate, tugipersonaliga, kooliväliste organisatsioonidega, kogukonnaga ning loob koostöövõrgustikke oma tegevuse toetuseks. Kui koolis ilmneb õpilastega seoses probleeme, tegeleb koolisotsiaaltöötaja nende lahendamisega nii individuaalselt, gruppides kui kollektiivides. Tähtsal kohal on töö lastevanematega, keda on vaja teavitada koolielust ning julgustada koostööks kooliga. Oluline osa koolisotsiaaltöötajate töös on koolipersonali, juhtkonna ja lapsevanemate juhendamine ja nõustamine sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika teemadel. Koostöös kooli juhtkonna, personali ja õpilastega osaleb koolisotsiaaltöötaja kooli arendamisel ja argielu korraldamisel, pöörates tähelepanu kooli kui kogukonna arendamisele. Koolisotsiaaltöötaja viib läbi hindamisuurimusi, et saada teadmisi õpilaste ja koolipersonali arengutingimuste ja heaolu parandamiseks. (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014).

Koolisotsiaaltööle spetsialiseerumisel tuleb arvesse võtta ka üldisi sotsiaaltöötaja töö nõudeid, mis osaliselt kattuvad spetsialiseerumisel esile tõstetud tegevusnäitajatega. Üldisteks tööosadeks on töö planeerimine ja korraldamine, teenuste osutamine ja korraldamine, tööalane toetamine ja juhendamine, klienditöö, sotsiaalnõustamine, töö gruppidega, teavitus- ja ennetustöö kogukonnas, kogukonna aktiveerimine, spetsialistide võrgustiku loomine ning meeskonnatöö koordineerimine. Need kõik kehtivad ka koolisotsiaaltöö puhul (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014).

Probleemipüstitus

Spetsialiseerumine koolisotsiaaltööle sotsiaaltöötaja kutsestandardi järgi keskendub selgelt koolis töötamisele, kuid sotsiaalpedagoogi kutsestandard kooli või koolis tegutsemist ei maini. Öeldud on vaid, et sotsiaalpedagoogid töötavad muuhulgas ka haridusasutustes. See on kahe kutsestandardi suurim erinevus: sotsiaalpedagoogi kutsestandardis ei mainita kordagi last, koolipersonali, õpetajaid ega lastevanemaid. Mõlemas kutsestandardis rõhutatakse koostööd, kuid sotsiaalpedagoogi kutsestandardis on koostöö osapooled väga üldised (koostöövõrgustikud, teised spetsialistid, õppijad), ei ole mainitud ei last, õpetajaid, lastevanemaid ega kogukonna organisatsioone ja võtmeisikuid, kes on laste ja kooliga seotud. Seevastu koolisotsiaaltöö puhul on need konkreetselt nimetatud: õpilased, õpetajad, juhtkond, teised tugispetsialistid, lapsevanemad, koolivälised asutused ja organisatsioonid, kohalik kogukond, vabatahtlikud. Selgesti on rõhutatud, et koolisotsiaaltöö põhineb paljudel distsipliinidel, mille seas on tähtsal kohal sotsiaalpedagoogika.

Sotsiaalpedagoogi ametinimetusest võib välja lugeda, et aluseks on sotsiaalpedagoogika, kuid sotsiaalpedagoogi kutsestandardis on peamiste töövahenditena ära märgitud just pedagoogilised materjalid (sh kirjandus), mitte sotsiaalpedagoogilised materjalid ja kirjandus. Siiski on mõlema spetsialisti tööosade hulgas mainitud sotsiaalpedagoogika tutvustamist.

Tugispetsialistide roll koolis on väga oluline ning seaduse järgi tuleb kõigile õpilastele tagada tugispetsialistide teenused, mille hulgas ka sotsiaalpedagoogi teenus (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Kollektiivseid töövorme, eriti aga esmast ennetustööd ning kooli kui kogukonna arendamist on raske konkreetse teenusena mõista.

Sotsiaaltöötaja kutsestandardis on öeldud, et koolisotsiaaltöötaja teeb nii sotsiaaltööd kui ka sotsiaalpedagoogilist tööd. Sellest tulenevalt võiks koolis töötada ka koolisotsiaaltööle spetsialiseerunud sotsiaaltöötaja. Seega võiks öelda, et sotsiaalpedagoogid koolis võiksid kutset taotleda ka sotsiaaltöötaja koolisotsiaaltööle spetsialiseerumise alusel.

Minu töö eesmärgiks on võrrelda sotsiaalpedagoogide igapäevatööd sotsiaaltöötaja kutsestandardis kirjeldatud koolisotsiaaltöötaja kompetentsidega ning leida nende kooskõla ja erinevused.

Selleks püstitan järgnevad uurimisküsimused.

1. Kuidas kirjeldavad sotsiaalpedagoogid oma igapäevatööd?
2. Millised on koolisotsiaalpedagoogide igapäevatöö sarnasused ja erinevused koolisotsiaaltöötaja kutsestandardis kirjeldatud tööosade ja tegevusnäitajatega?

2. Metoodika

2.1 Uurimismeetodi valik ja põhjendus

Oma bakalaureusetöös kasutan kvalitatiivset uurimismeetodit, kuna tulemused ei ole otseselt arvudes mõõdetavad, vaid on kirjeldavad, hinnangulised ning sõltuvad uurija tõlgendustest (McMillan ja Weyers, 2011). Seega sobib kvalitatiivne meetod hästi selleks, et uurida sotsiaalpedagoogide kogemusi, arvamusi, ja tõlgendusi oma tööst koolis. Kvalitatiivne uurimismeetod võimaldab pöörduda otse sotsiaalpedagoogide poole, kuna just nemad tegutsevad igapäevaselt koolides.

2.2 Andmete kogumine

Uurimuses osalesid Võrumaa koolides töötavad sotsiaalpedagoogid. Intervjueerisin kolme sotsiaalpedagoogi, kes kõik olid pikemat aega sellel ametikohal töötanud. Andmete kogumiseks kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, mille küsimused olin eelnevalt intervjuu kavana (Lisa 1) ette valmistanud. Vestluse käigus esitasin ka täpsustavaid küsimusi. Intervjuu tegemise ajad leppisin eelnevalt kokku telefoni teel, tutvustades esmalt ennast, oma õpinguid ning töö eemärki. Osalejate telefoninumbrid olid kättesaadavad koolide kodulehekülgedel. Intervjueeritavad olid väga vastutulelikud ning nõustusid koheselt intervjuus osalemisega. Kohtumised toimusid sotsiaalpedagoogide tööruumides. Kõigi intervjuude puhul informeerisin intervjueeritavaid nende konfidentsiaalsusest ning palusin luba vestluse lindistamiseks. Ühel juhul oli loa saamine üsna keeruline ning pidin põhjalikult selgitama, miks lindistamine on minu jaoks nii oluline. Lõpptulemusena lindistasin diktofoni abil kõiki vestlusi, lubades neid kasutada ainult isiklikult bakalaureusetöö tarbeks. Hiljem transkribeerisin helisalvestised sõna-sõnaliselt. Algselt oli ühe intervjuu ajaks planeeritud umbes 1-1,5 tundi. Ühe intervjuu kogupikkuseks tuli aga 3 tundi ja 10 minutit. Selle põhjuseks võib olla see, et intervjueeritav tahtis väga oma tööst rääkida, oli avatud ning tundis ennast mugavalt. Oma tööst ja murekohtadest rääkimine tundus olevat tema jaoks väga oluline ning isegi vabastav. Üldjuhul on sotsiaalpedagoogid alati ise kuulaja rollis ning sellist vestlust nende töös tihti ette ei tule. Võib-olla näitab see, et ka sotsiaaltöötajaid peaks rohkem kuulama nt kooli juhtkonna või teiste tugispetsialistide poolt. Teise intervjuu pikkuseks

oli tund aega ning kolmas intervjuu kestis tund ja 10 minutit. Intervjuu kava jäi kolme vestluse puhul samaks.

Kuna kõik intervjuud toimusid sotsiaalpedagoogide töö ajal, siis kahe intervjuu puhul tuli ette olukord, kus intervjuu käiku katkestas hetkeks mõni sotsiaalpedagoogi tööalane olukord. Ühel juhul soovis üks õpilane sotsiaalpedagoogiga vestelda, kuid intervjuueeritav palus tal tulla järgmisel vahetunnil ning intervjuu jätkus üsna kiiresti. Teisel juhul pidi sotsiaalpedagoog vastama intervjuu jooksul mitmele tööalasele kõnele ning kiiresti otsima ja edastama e-koolist informatsiooni. Sel juhul tuli intervjuu mitmel korral peatada ning sobival hetkel jätkata pooleli olevast küsimusest. Selline olukord küll katkestas intervjuusse süvenemise, kuid intervjuu jätkus vestluse ja pooleli jäänud küsimuse meelde tuletamisega ega seganud oluliselt intervjuueeritava vastamist.

Intervjuueeritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks ei ole töös mainitud intervjuueeritavate nimesid ega töökohtade ehk vastavate koolide nimesid. Uurimuses osalejate nimed ja koolid on teada ainult minule endale.

2.3 Analüüsimeetod: sisuanalüüs

Andmete analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi. See võimaldab keskenduda teksti peamistele ja olulistele tähendustele. Eesmärgiks ei olnud kasutada väga kindlaid kodeerimisjuhendeid, vaid vaadata kategooriaid ja koode üle ning lisada neid ka analüüsi käigus. Esmalt alustasin deduktiivset kodeerimist võttes arvesse kutsestandardi teemasid. Kodeerimise käigus tegin märkmeid ning hiljem jagasid kodeeritud osad kategooriatesse (Kalmus, Masso ja Linno, 2015).

Analüüsi käigus mõistsin, et intervjuud sisaldavad lisaks uurimisküsimustele veel üpris palju muud huvitavat materjali, mida ma antud bakalaureusetöö raames paraku täpsemalt analüüsida ei jõua.

2.4 Uuriija refleksiivsus

Kvalitatiivse uurimuse puhul on oluline mõista, et uurija mõjutab andmete kogumist ja tõlgendamist. Olles ise Võrumaalt pärit ja Võrumaa koolidega tihedalt seotud oli mul sujuv ja usaldusväärne suhe intervjuueeritavatega. Isiklikult ma vastajaid ei tundud. Siiski arvan, et eelnev kokkupuude antud koolidega võis intervjuueeritavaid vestluse käigus mõjutada. Peamiselt selles suhtes, et olin natuke teadlik nende kooli personalist või üksikutest klassikollektiividest. Mõnel juhul tuli see vestluse käigus ka esile nt küsimuste näol, et kas olen ühe või teise asjaga kursis või tunnen mõnda õpetajat või juhtkonna liiget. Oluline on see, et teadvustasin kogu protsessi vältel oma rolli uurijana, tegevuse eesmärgi ning suhtusin endasse kui intervjuueerijasse kriitiliselt. Kõik intervjuueeritavad olid intervjuu eel positiivsed, sõbralikud ning koostööaltid. Püüdsin olla intervjuueeritava suhtes avatud, kuulata süvenenult, empaatiliselt, püüdsin sekkuda ja suunata võimalikult vähe ning anda piisavalt aega vastamiseks.

3. Analüüs ja arutelu

Esitan intervjuude analüüsi ja arutelu paralleelselt. Analüüsi tulemused esitan sisuanalüüsi käigus saadud põhikategooriate alusel. Kategooriate loomisel lähtusin kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemustest ja võtsin arvesse ka sotsiaaltöötaja kutsestandardis koolisotsiaaltöötaja eriala tööosi ja tegevusnäitajaid. Selle tulemusena sain järgmised kategooriad: kellega sotsiaalpedagoog tegeleb; sotsiaalpedagoogide töövormid abistamis- ja nõustamistöös; koostöö kooli ja õpilastega seotud probleemide lahendamiseks koolis ja väljaspool ning sotsiaalpedagoogide enda kui spetsialisti eneseesitlus.

Tulemuste illustreerimiseks kasutan sotsiaalpedagoogidega tehtud intervjuudest pärit tsitaate muutmata kujul. Konfidentsiaalsuse tagamiseks asendan analüüsis uurimuses osalejate nimede sotsiaalpedagoogi ametinimetusega (lühend SP1, SP2, SP3).

3.1. Kellega sotsiaalpedagoog tegeleb

Selle kategooria all tuleb juttu kellega sotsiaalpedagoogid oma igapäevatöös tegelevad. Alakategooriatena toon esile õpilased, pedagoogid ja lapsevanemad ning mis juhtudel sotsiaalpedagoogid nendega tegelevad ja kuidas nad sotsiaalpedagoogide juurde jõuavad.

3.1.1 Õpilased

Sotsiaalpedagoogid rääkisid, et peamiselt tegelevad nad oma töös lastega. Sotsiaalpedagoogid nimetasid, et kõige enam puutuvad nad koolis kokku õpilastega, kellel esineb käitumisprobleeme, õppimisprobleeme, suhtlemisraskusi, terviseprobleeme, kes tarvitavad mõnuaineid, kellel on kodune olukord ja suhted vanematega keerulised või keda tõrjutakse.

Selgus, et sageli tuleb tegeleda õpilaste endi või õpilaste ja õpetajate vaheliste konfliktidega ning sotsiaalpedagoogid ütlesid, et püüavad alati olla neutraalsed ega võta kummagi osapoolt seisukohta, vaid kuulavad ära kõik arvamused. See on kooskõlas sotsiaaltöötaja kutsestandardiga, mis ütleb, et koolisotsiaaltöötaja lepitab konfliktide korral osapooli. Edasi tutvustan tulemusi alateemade kaupa.

Koolikohustuse mittetäitmine

Kaks sotsiaalepdagoogi tegelevad igapäevaselt veel õpilastega, kes ei täida koolikohustust. SP2 tõdeb, et tema koolikohustuse mittetäitjatega igapäevaselt ei tegele, kuna selleks ei ole lihtsalt vajadust ning erilisi probleeme põhjuseta puudumistega nende koolis ilmnenu ei ole. SP1 ja SP3 kirjeldavad, kuidas nad alustavad iga tööpäeva e-kooli kontrollimisega. Eelkõige pööratakse tähelepanu nende õpilastele, kellel on puudumisega probleeme või kes on juba pikemat aega puudunud. Seejärel hakatakse välja selgitama, mis on puudumiste põhjusteks. SP1 rõhutab, et reageerida tuleks juba esimesest põhjuseta puudumisest. SP3 peab aga oluliseks õpetajate poolset tähelepanu juhtimist ja sotsiaalpedagoogi poole pöördumist või suurt põhjuseta puudutud tundide arvu.

SP2: "... kõigepealt arvutis siis e-kooli kaudu või siis juba klassijuhatajad pööravad näiteks tähelepanu või pöörduvad minu poole, et keegi on pikemalt puuduma jäänud ..."

Sellest rääkis ka SP1. Hea on tõdeda, et koolikohustuse täitmise tagamisega tegeletakse järjepidevalt. Positiivne on see, et kolmest koolist ühes koolikohustuse mittetäitjatega üldiselt probleeme ei esine. Ka kutsestandardis on mainitud põhjuseta puudujatega tegelemist. Sotsiaaltöötaja kutsestandardis seisab, et koolisotsiaaltöötaja on klassijuhatajatele abiks puudumiste asjaolude väljaselgitamisel ning põhjuseta puudumistele tuleks koheselt reageerida.

Erivajadused

Kõik kolm sotsiaalpedagoogi täidavad hetkel oma koolis HEV-koordinaatori (haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordineerimine) rolli ehk tegelevad oma igapäevatöös haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordineerimisega. Üks neist märgib ära, et uues koolis, kuhu ta tööle asub saab olema lisaks sotsiaalpedagoogile eraldi HEV-koordinaatori ametikoht. HEV-koordinaatori ülesandeks on haridusliku erivajadustega õpilaste õppe ja arengu toetamiseks vajaliku koostöö korraldamine (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010).

SP2: "... minu ameti küljes siis see HEV-koordinaatori töö, et sellega, et sellest HEV-koordinaatorist tulenevalt ma siis tegelen ka nende rühmadega, no näiteks logopeediline

abi ja õpiabi või siis väikeklassid või siis ühele õpilasele keskendatud õpe, et dokumentatsioon, mis sinna juurde käib kõik ...”

Sotsiaalpedagoogid tegelevad ka tervisest tulenevate erivajadustega õpilastele sobivate tingimuste loomisega koolis. SP2 kirjeldab, kuidas neil on koolis laps, kes põeb diabeeti ehk suhkrutõbe ning sellest tulenevalt on ära jaotatud, kes mille eest koolis vastutab. Kui selle lapse puhul tegeleb üldjuhul temaga klassijuhataja, siis ka sotsiaalpedagoog on õppinud selgeks vajalikud ravimeetmed, et vajadusel klassijuhatajat asendada. Sellest on teadlik ka kooli söökla ning toidu osas arvestatakse nende laste eritingimustega. SP3 räägib tervislikest erivajadustest nagu epilepsia ja diabeet ning kirjeldab, et vajadusel leitakse ruum, kus vajalikke protseduure teha. Arvestatud on ka lastega, kellel on mõne toiduaine suhtes toidutalumatuse ning selles osas on läbirääkimised peetud koolisöökla, vastavalt laste vajadustele on menüüd korrigeeritud.

Sarnaselt sotsiaalpedagoogide tööle näeb koolisotsiaaltöö kutsestandard ette hariduslike ja käitumuslike erivajadustega lastega tegelemist, erivajadustega lastele sobivate õppimistingimuste loomist ning terviseprobleemidega õpilaste toetamist, julgustamist, juhendamist ja neile abi korraldamist (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014). Kyriacou (2009) toob esile, et õpilastele peavad olema tagatud ohutu ja turvaline keskkond ning tervislikud vajadused. Üha enam kohtab tavakoolides nii haridusliku kui tervisest tingitud erivajadustega lapsi ning seega on väga oluline nendega arvestada ja luua nende jaoks sobivad tingimused. Lähtuvalt sotsiaalpedagoogide kirjeldustest võib öelda, et koolis seda ka tehakse.

Kuidas õpilased ja sotsiaalpedagoog kohtuvad

Enamasti jõuavad õpilased sotsiaalpedagoogini läbi klassijuhatajate või õpetajate. Klassijuhatajad või õpetajad kas suunavad lapsi sotsiaalpedagoogi juurde või toovad sageli õpilase isiklikult sotsiaalpedagoogi kabinetti. Koolikohustuse mittetäitmise puhul pöörduvad sotsiaalpedagoog enamasti ise puudujate poole. Sotsiaalpedagoogide poole pöörduvad ka lapsevanemad, kes paluvad oma lapsega tegeleda või suunavad oma last sotsiaalpedagoogi juurde minema. Üsna harva tulevad õpilased iseseisvalt sotsiaalpedagoogide juurde. Peamiseks põhjuseks, mil lapsed ise abi otsivad on kiusamine, probleemid vanemate või õpetajatega.

SP1: *“Jah, ja tulevad need, kes on siin enne käinud ja tulevad ka need, kes on kaevanud oma olukorrast, no oli siin üks poiss, kes tuli võõrast koolist ja sai nagu tõrjutud või kiusamise ohvriks ja siis ta pöördus klassijuhataja poole ja klassijuhataja saatis siia, niimoodi klassijuhataja on saatnud.”*

SP3: *“Mõni kodu on selline, kus öeldakse, et saa ise hakkama ja selliselt otsitaksegi abi minu käest.”*

SP1: *“Aga ma ütlen, et siia päris omaalgatusel satuvad vähesed, siiski kas klassijuhataja soovitusel, aineõpetaja soovitusel, lapsevanema algatusel. Niimoodi tulevad nad rohkem. Selle pärast ma teengi tööd klassijuhatajatega, et kui märkate, rääkige lapsega, las ta tuleb siia.”*

Põhjuseid, miks lapsed sotsiaalpedagoogide poole ise väga harva pöörduvad, võib olla mitmeid. Nad ei pruugi olla teadlikud ja seega nad ei oska sinna pöörduda info puudumisel. Paremal juhul märkavad õpetajad või lapsevanemad lapse probleemset olukorda enne, kui õpilane jõuab ise abi otsima hakata. Paraku on tunda, et sotsiaalpedagoogide töö jääb koolis pigem märkamatuks ja seetõttu ei jõua info tõenäoliselt ka õpilasteni ning nad lihtsalt ei tea, et võiksid sotsiaalpedagoogi poole oma muredega pöörduda.

SP1: *“Et tema tööd ei saa nagu hinnata olümpiaadi tulemustega, et lapsed käisid ja võidsid. Et tema töö nagu tulemuse vaatamine, see on selline väga, väga, väga isikuline, isiklik, kui ta tunneb, et näiteks mina tunnen, et mõni laps on siin vestlustest ja kõigest saanud tuge (...) aga see jääb üldiselt üldsusele igal juhul varju, missugune töö seal taga on, kas seal üldse tööd on või on suur töö, et see jääb ikkagi üldsusele varju ...”*

SP3: *“See on see lugu, et üldiselt on meie koolis vähemalt see lugu, et sotsiaalpedagoogi ja HEV-koordinaatori töö suht tabamatu.”*

Seda, et õpilased ei oska või ei julge sotsiaalpedagoogi poole pöörduda näitab ka see, kuidas SP3 rääkis, et mõnest klassist jõuab temani mitmeid lapsi, kuna klassis räägitakse omavahel

sotsiaalpedagoogi juures käimise kogemusest ning kui see on olnud positiivne ja saadakse abi, siis info levib ning tema poole pöörduvad ka teised õpilased.

3.1.2 Aineõpetajad ja klassijuhatajad

Sotsiaalpedagoogid tegelevad oma igapäevatoos lisaks lastele ka aineõpetajate ja klassijuhatajatega. Sotsiaalpedagoog on õpetajatele toeks ja vajadusel lohutab, abistab ning nõustab. Enamasti on eesmärgiks ikkagi õpilaste areng ja heaolu, mitte niivõrd õpetajate enda mured. SP1 sõnul on just klassijuhatajad need, kes laste probleeme kõige esimesena märkavad ning seetõttu pöörduvad nad sotsiaalpedagoogi poole, et nõu ja abi küsida.

SP3: „Et aga muidu selle igapäeva juurde käib ka mõnikord siis õpetajate nõustamine selles mõttes, et tihtipeale õpetajad pöörduvad, kui lähebki mõnel lapsel väga halvasti. Et kasvõi selle küsimusega, et mida ette võtta...”

SP1 räägib sellest, kuidas pedagoogid, eelkõige algajad õpetajad, on tema poole pöördunud ka isiklikumate küsimustega, näiteks kuidas klassis ennast kehtestada ning tagada distsipliin. SP2 ütleb, et väga usaldusliku suhte puhul tulevad õpetajad temaga rääkima ka täiesti isiklikel teemadel, mis ei puuduta kooli. Õpetajad ja klassijuhatajad pöörduvad enamasti ise sotsiaalpedagoogide poole. Põhjusteks on enamasti lapsi puudutavad probleemid ja mured, aga ka isiklikumad küsimused.

Ka koolisotsiaaltöö kutsestandard mainib õpetajate ja kooli juhtkonna sotsiaalpedagoogilist nõustamist. Kooli juhtkonna puhul sotsiaalpedagoogid nõustamist ja abistamist otseselt välja ei too. Pigem võiks seda nimetada koostööks, seega käsitlen antud teemat koostöö osas.

3.1.3 Lapsevanemad

Sotsiaalpedagoogid nõustavad, abistavad, toetavad ja lohutavad oma igapäevases töös ka lapsevanemaid. Lapsevanematega tegeledes on pedagoogidega sarnaselt keskmeks ikkagi laps, lapse areng ja heaolu. Enamjaolt puututakse kokku nende lapsevanematega, kelle lastel esineb koolis probleeme. SP3 ütleb, et väga tihe suhtlus toimub lapsevanematega, kelle laps käib väikeklassis või õpib individuaalõppes. Ta kirjeldab, et ette on tulnud ka olukordi, kus

lapsevanemad ei taha eriti sotsiaalpedagoogi juurde tulla, kuid pärast vestlust on väga tänulikud, et said oma muret jagada ja häid nõuandeid.

SP3: „... neid juhtumeid on päris palju olnud, kus kuidagi ei tahaks ja ei tahaks tulla ja siis kui tullakse, siis on niimoodi, et ma arvan, kuskil kümmekond juhtumit on olnud sellist, kus tekib mõte, et nüüd vist jääme ööbima. Selles mõttes, et inimene on saanud rääkida, rääkida, rääkida ja see vabanemine on olnud nii suur (...) Või siis see, et südamest on tänulikud, et nüüd sai ära räägitud.“

SP3 on kokku kutsunud väikeklassis käivate ja üks-ühele õppivate laste vanemad. Antud grupi eesmärgiks on toetada lapsevanemaid, kelle lastel on probleeme nii koolis kui ka kodus. Kokkusaamistel käisid külalised, kes rääkisid erinevatel teemadel ning omavahel arutleti ja jagati kogemusi. Sotsiaalpedagoog räägib, et tema arvates on selline kooskäimine lapsevanematele suureks toeks ning ta plaanib sellega jätkata ka uuel kooliaastal.

SP3: “Nimetasime selle rakukese lapsevanema kogemusgrupiks, et oleks viisakam, mitte tugigrupp.”

Koolisotsiaaltöös tuleks lisaks õpilastele tegeledagi ka lapsevanematega ning aidata neil probleemidega toime tulla (Anderson jt, 2002). Sotsiaaltöötaja kutsestandardi koolisotsiaaltööle spetsialiseerumine käsitleb lapsevanemate sotsiaalpedagoogilist nõustamist ning ütleb, et abistada tuleb probleemset käituvate või õpiraskustes õpilaste vanemaid.

Lapsevanemaid kutsuvad kooli tihti sotsiaalpedagoogid, seda peamiselt juhul, kui lapsega on olnud mingeid probleeme. Lapsevanemaid kaasatakse vestlustesse, et olukorda kiiremini ja efektiivsemalt lahendada. Lisaks sotsiaalpedagoogile võivad lapsevanemaid kooli kutsuda ka kooli juhtkond, teised tugispetsialistid ja –grupid. Lapsevanematega võetakse kontakti peamiselt telefoni teel. SP1 kasutab tihedalt e-kooli ning juhul, kui lapsevanemat ei saa kätte ei e-kooli, e-posti ega telefoni teel, siis on koolist saadetud kiri postiga. Lapsevanemad pöörduvad sotsiaalpedagoogide poole ka ise, kui neil lapsega seoses mõni mure on.

3.2 Sotsiaalpedagoogide töövormid abistamis- ja nõustamistöös

Selle teema all käsitlen sotsiaalpedagoogide erinevaid töövorme, mida nad oma igapäevases abistamis- ja nõustamistöös õpilaste, pedagoogide ja lapsevanematega nii individuaalselt kui kollektiivselt tegeledes kasutavad. Ning kirjeldan, missuguse ennetustööga sotsiaalpedagoogid tegelevad ja kuidas toimub kooli kui tervikuga tegelemine.

3.2.1 Töövormid lastega tegeledes

Individuaalne tasand

Sotsiaalpedagoogid kasutavad oma igapäevases abistamis- ja nõustamistöös väga erinevaid töövorme. Individuaalses töös õpilastega tõid sotsiaalpedagoogid välja, et kui laps nendeni jõuab, siis eelkõige nad kuulavad õpilase ära ja vestlevad temaga, püüdes aru saada, miks õpilane nende juurde on sattunud ning mis on probleemse käitumiseni viinud. Kaks sotsiaalpedagoogi tõid esile, et nad kasutavad erinevaid meetodeid, et õpilane nendega rääkima hakkaks ning mõlemad kasutavad ühe viisina joonistamist. Seejuures toovad nad esile, et oluline on tagada lapsega usalduslik suhe ja konfidentsiaalsus.

SP 2: „õpilased on nii, kuidas ma ütlen, nii erinevad ja iga lugu ongi täiesti erinev, et kui sa saad temaga rääkida, no üldse, et rääkima saada, selleks on jälle eri meetodid, mida ma kasutan. Sest rääkima hakata oma lugu, selleks peab olema tekkinud mingi side inimeste vahel üldse.”

Petrie koos kaasautoritega (2006) räägib, et sotsiaalpedagoogika keskmeks peaksid olema suhted ning sellest tulenevalt on eriti oluline kuulamine. Nad ütlevad, et sotsiaalpedagoogikas on hea suhtlemine oluline eesmärkide saavutamiseks. Et lapsed üldse avaneksid ja oma muresid jagaksid on väga oluline sotsiaalpedagoogi kuulamisoskus ning usaldusliku suhte tekkimine. See aitab paremini jõuda käitumise põhjusteni ning seeläbi ka lahendusteni.

Õpilaste puhul viivad sotsiaalpedagoogid läbi ka tundide külastusi, et olukorrast paremini aru saada. Üldjuhul tehakse seda käitumisprobleemidega õpilaste puhul, et näha kuidas nad tunnis tegutsevad ning paremini mõista, miks nad selliselt käituvad. Ka kutsestandard peab oluliseks

õpilase olukorra mitmekülgset hindamist ning vajadusel probleemide mõistmiseks ainetundide külastamist (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014).

Sotsiaalpedagoogid kaasavad probleemide lahendamiseks vestlustesse lapsevanemaid, õpetajaid ja teisi tugispetsialiste või suunavad õpilase mõne teise spetsialisti juurde edasi.

Kollektiivne tasand

Sotsiaalpedagoogid tegelevad lastega ka kollektiivselt. SP1 räägib, kuidas kiusamise puhul vestleb ta kiusajate grupiga või vajadusel kogu klassikollektiiviga. SP mainib, et on kogu klassikollektiivile rääkinud leinast. Ühe klassi õpilase isa sai õnnetuses surma ja klassijuhataja palus klassi lapsi ette valmistada ja rääkida sellest, kuidas olla sellele õpilasele toeks ning kuidas käituda.

Kollektiivse tegevuse alla kuulub ka ennetustöö klassides. Et õpilaste areng oleks võimalik ja keskkond soosiv, siis püütakse ennetada erinevaid probleeme, näiteks kiusamine ja tõrjutus. Sellist ennetustööd tehakse terve klassiga koos. Sotsiaalpedagoogid toovad intervjuudes välja, et nad kõik on tegelenud vähemal või rohkemal viisil klassikollektiividega ehk kogu klassiga korraga.

SP3: *“Nimetaks seda niimoodi, väga viisakalt, pisut ennetustööks.”*

Sotsiaalpedagoogid nimetavad, et on tervetele klassidele rääkinud näiteks koolikiusamisest, sõpruse ja suhete teemal, sotsiaalsete probleemide lahendamisest ja laste muredest. SP2 toob veel välja, et kui näiteks ühes klassis on probleem kiusamisega, siis ta räägib sellel teemal ka paralleelklassiga, et sarnast olukorda ennetada ning et üks klass ei tunneks ennast halvemini.

Selline ennetustöö aitab arendada laste arusaama sotsiaalselt sobivast käitumisest ning hoiduda ebasoovitavast käitumisest (Kyriacou, 2009). Kutsestandardis seisab, et koolisotsiaaltöös tuleks tegeleda kõikide lastega ning probleemide lahendamiseks ning õpilaste abistamiseks tuleks kasutada lisaks juhtumikorralduse põhimõtetele ka kollektiivseid töövorme grupis või klassikollektiivis. Ka kutsestandardis on mainitud esmase ennetustöö tegemist (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014).

Erinevatel teemadel õpilastega rääkimine aitab ennetada probleemset käitumist ning tagab hea keskkonna. Paljudel lastel võib täielikult puududa arusaam kohasest käitumisest ning sellest, mida toob kaasa antisotsiaalne käitumine. Laste kasvukeskkond, kodused olukorrad ja väärtused võivad olla väga erinevad ning seetõttu ongi vaja neile selgitada sobilikke käitumisnorme, mis mõne jaoks võivad tunduda elementaarsetena.

Vahetundide sisustamine

Kollektiivse tegevusena ja esmase ennetustööna võib mõista ka vahetundide sisustamist. Otseselt vahetundide organiseerimist üheski koolis, kus intervjueeritavad töötasid ei toimunud. Küll aga kirjeldasid nad erinevaid võimalusi. Näiteks SP1 räägib, et nende koolis on vahetundides lastud muusikat ning käsitöötunnis on ömmeldud istumiseks padjad, mille kõrval on raamaturiulid. Ta toob veel esile, et TORE (Tugiõpilaste Oma Ring Eestis) raames on tugiõpilased läbi viinud erinevaid mängu, kuid seda vaid projektis osalenud lastele. SP1 sõnul ei soovi õpilased vahetundide organiseerimist.

SP1: “Noh on üritatud neid mängu teha, aga lapsed teevad seda ise. (...) Proovitud on igasuguseid tegevusi, aga need ei ole vilja kandnud, et ikka lapsed ütlevad, et nad ei taha, et keegi neid organiseeriks, et tunnis isegi organiseeritakse ju kõvasti.”

Kutsestandard ütleb, et koolisotsiaaltöötaja tegeleb õpilasgruppide innustamise ja juhendamisega (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014). Õpilasgruppide juhendamise ja innustamise heaks näiteks on SP1 kirjeldatud TORE projekt.

SP2 nimetas, et lastel on võimalus käia kooli raamatukogus ja mängida lauamängu, lugeda raamatuid ning suures koridoris saab mängida liikumismängu nagu leka ja tagaajamine. Võimalus on vahetunnis olla ka arvutiklassis. Ta ütleb, et kõik õpilased ei tahagi vahetunnis otseselt midagi teha.

SP2: „Nii, siis osad lapsed on täiesti niimoodi, et tahavad klassis täielikult, ütleme sõbrad eksole, nad tahavad seal rääkida oma asjadest, oma huvidest tõesti eksole. (...)”

gümnaasiumis põhiline, kes võtavad oma need telefonid ja seal siis jagavad oma emotsiooni.“

SP3 tõdeb, et erilisi tegevusi neil vahetundides ei toimu, ainult mõne teemanädala raames, näiteks sõbrapäeval.

Sotsiaalpedagoogid rõhutavad, et nad ei saakski vahetundides midagi korraldada, kuna see on nende töös kõige kiirem aeg. Lapsed ja õpetajad pöörduvad nende poole just vahetundide ajal.

SP2: “Vahetundides on sotsiaalpedagoogil ongi see vestlusaeg kõige kuumem aeg (...)”

SP3: “Vahetundide ajal käivadki lapsed oma muresid kurtmas. (...) Õpetajad kindlasti kasutavad vahetunde. Kuna minul ei ole vastuvõtu aegu, siis on mul terve päev aega nii, et üks ongi kinni-lahti-kinni-lahti, „oota või tule järgmine vahetund““.

Kutsestandardis seisab, et koolisotsiaaltöötaja peaks koostöös kooli juhtkonna, tugipersonali, õpetajate ja õpilastega korraldama vahetundide sisustamist (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014). Kuigi otsest vahetundide korraldamist kolmes koolis ei toimu, siis kahes neist on mõningate tegevuste peale siiski mõeldud. Vahetunnid on aeg, mil õpilased saavad formaalsest klassitunnist eemale. Kui suuremad lapsed ja noored tahavad pigem puhata, siis väiksemate, eriti algklassidele, kes on vahetult lasteaiast tulnud ja väga energilised, neile võiks koolis olla enam tegevusi. Lapsed tahavad liikuda või mängida, kuid sageli on koolis vahetundides üsna ranged reeglid ning nende tegevus väga piiratud, seega oleks lahenduseks tegevuste organiseerimine. Kindlasti ei tohiks see olla sunniviisiline, kuid huvilistele peaks võimaldama erinevaid mängu- või vahendeid, millega vahetunnis tegeleda.

3.2.2 Töövormid õpetajatega tegeledes

Õpetajate ja klassijuhatajatega tegeledes on peamiseks töövormiks vestlus. SP2 räägib, et koos arutatakse lapsi puudutavate probleemide üle, püütakse leida lahendusi ning hiljem tehakse toimumust kokkuvõtte ja analüüs, et mida saaks muuta või veel paremini teha.

SP1 ja SP3 räägivad, et nad on ainetunde külastanud ka õpetajatest lähtuvalt. SP3 jälgis õpetajaid, et näha kuidas nad rakendavad tundides individuaalset lähenemist ning sellest tulenevalt andis ta õpetajatele hiljem soovitusi. SP1 on tunde külastanud juhul, kui õpetaja on tema poole pöördunud isiklikumate küsimustega, et näiteks kuidas klassis ennast kehtestada ning tagada distsipliin. Sel juhul on sotsiaalpedagoog mõnikord klassitundi külastanud, et õpetaja töömeetoditest parem ülevaade saada, teda paremini aidata ja nõustada.

SP1: „Tulebki nõu küsima, ja, ja enesekehtestamise teemad on olnud siin ja on ka juhtumeid olnud, kus ma lähen temale appi, et selles mõttes, et lähengi klassi ja istungi klassis selle tunni, et siis ma märkan ka selle õpetaja tööstiili ja ma saan ka talle nagu nõu anda selles suhtes, et mul on selline nagu kogemus olemas.“

Kutsestandardis on kirjeldatud, et sotsiaaltöötajad koolis peaksid nõustama pedagooge, tugi- ja abipersonali sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika küsimustes (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014). Üheks põhjuseks, miks seda üsna vähe tehakse võid taas olla info puudumine, et kooli personal ei tea, et võivad sotsiaalpedagoogi poole pöörduda lisaks lapsi puudutavatele probleemidele ka teiste teemade ja küsimuste puhul. Samas nagu üks sotsiaalpedagoog mainis ei pruugi nad seda ka väga nii-öelda välja reklaamida, kuna selleks ei jää lihtsalt aega.

SP1 räägib, et jagab õpetajatele erinevaid materjale. Näiteks paneb ta pidevalt üles erinevaid materjale ja artikleid, mida õpetajad saavad kasutada nii klassijuhatajate tundide sisustamiseks (nt kiusamise või internetiturvalisus teemadel) kui ka enesetäiendamiseks.

Sotsiaaltöötaja kutsestandard kirjeldab, et koolisotsiaaltöötaja peaks teavitama pedagooge sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogikaga seonduvates küsimustes. Selle all saab mõista info ja materjalide jagamist õpetajatele.

Ka õpetajate puhul saab rääkida kollektiivsest tegelemisest, kuid üldjuhul ei korralda seda sotsiaalpedagoog ise. SP1 ütleb, et ta on andnud kooli juhtkonnale soovitusi, mis teemasid võiks koos õpetajatega käsitleda või milliseid spetsialiste võiks kõikidele õpetajatele rääkima kutsuda.

SP1: „*Pigem nad kutsuvad, kui mina räägin, et oleks vaja enesekehtestamist klassis õpetajatele, et kui ma olen seda öelnud, siis nemad võtavad ja kutsuvad spetsialisti. Et ma arvan, et las ollagi, et ma leian ju, et kes on mul jutul käinud, siis ma tean enam-vähem probleeme. Või kui mul õpetajad on tulnud oma klassi probleemidest, siis sealt selgubki, sealt koorubki selline vajadus millegi, või kelle spetsialisti järele, kes räägib teemat laiemalt.*“

SP3 mainib, et ka nende koolis toimuvad üldkoosolekud, kus esinevad erinevate teemadega koolivälised lektorid.

SP3: „*Et loomulikult alati on üldkoosolekutel ikka kogu kooli personal. Et üksikuid juhtumeid on kus ei saa olla mõned õpetajad mingitel põhjustel (...) Et jah, loomulikult, teemad on punktuaalsed ja kasutatakse neid ja igal sügisel, oktoobri kuus on üldkoosolek ja vastav lektor*“

Kutsestandardis on mainitud, et koolisotsiaaltöötaja peaks muu hulgas osalema personalile suunatud koolituste korraldamises (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014). Kuigi sotsiaalpedagoogide kirjeldustes nad otseselt korraldusega seotud ei ole, siis jagavad nad soovitusi ja nõuandeid, keda võiks esinema kutsuda.

3.2.3 Töövormid lapsevanematega tegeledes

Lapsevanematega tegeletakse pigem individuaalselt. SP1 rõhutab, et vanematega, kelle lastel on koolis probleeme, tuleks suhelda individuaalselt.

SP1: „*... probleemsete laste, kodude, kellele on probleeme on mõistlik nelja silma jutt siiski. (...) Nad ei taha kuskil avalikult oma probleemist rääkida, et las siis räägivad siin ja koos arutame, mida teha.*“

SP2 räägib, et kui lapsel on koolis probleeme ja lapsevanem kutsutakse seetõttu kooli, siis töös lapsevanemaga sõlmitakse erinevaid kokkuleppeid, mis toetaksid õpilast. Kui kokkulepped ei tööta, siis kohtutakse uuesti.

Siiski tegeletakse lastevanematega ka kollektiivselt. Näiteks SP3 rääkis, kuidas teatud juhtudel kutsub ta kokku kõigi asjasse puutuvate õpilaste vanemad ning kaasab neid probleemi lahendamisse.

SP3: „Või siis näiteks on olnud ka see, et probleemid on olnud poistel ja kaasame ka sinna veel poiste vanemad näiteks. Et see on väga tõhus, sellepärast, et vanemad tihtipeale ei tea tegelikult tõde, et koju läheb moonutatud pilt. Et need on olnud väga tõhusad ja sellised head kohtumised. Tüdrukutega on samamoodi olnud.“

Lisaks toimub lastevanematele ka ennetustlikke tegevusi. Sarnaselt õpetajatega toimuvad koolis lastevanemate koosolekud, kus on esindatud erinevad lektorid. SP2 räägib, et on lastevanemate koosolekul rääkinud oma tööst ning sellest, mis juhul tasuks kindlasti tema poole pöörduda. SP3 toob esile, et on lapsevanematele rääkinud teismeeast ja koolieelikute vanemale koolivalmidusest ja algaja õppija toetamisest.

Koolisotsiaaltöö kutsestandard (2014) ütleb, et koolisotsiaaltöötaja teeb koostööd lastevanematega ning teavitab lapsevanemaid koolielust ja julgustab kooliga koostööd tegema. Sotsiaalpedagoogid kaasavad üsna tihti lapsevanemaid ning oluline on see tõenäoliselt sellepärast, et lapsega ei tegeletaks ainult koolis, vaid ka koduses keskkonnas. Vanemad, eriti need, kelle lastel esineb mingeid probleeme, peaksid rohkem märkama ja oma lapsele toeks olema.

3.2.4 Kooli kui tervikuga tegelemine

Üheks sotsiaalpedagoogide töövormiks võib pidada veel esmast ennetustööd, mille alla kuulub ka kooliürituste korraldamine. Kooliürituste korraldamises osalevad kõik intervjuueeritavad läbi tervisenõukogu tegemiste. Kaks sotsiaalpedagoogi on seotud kooliürituste korraldamisega veel läbi selle, et nad on ühtlasi ka klassijuhatajad. Ka kutsestandard toob esile, et koolisotsiaaltöötaja peaks osalema ülekooliliste kasvatuslike ürituste või vaba aja sisustamiseks mõeldud ürituste korraldamises. Üleüldiselt sotsiaalpedagoogid kogu kooliga kui tervikuga tegelemisest ei rääkinud. SP1 mainis küll, et oluline on kogu kooli hea mikrokliima ning selle kujunemisel võib olla tema panus, kuid konkreetsetest tegudest kogu koolikollektiiviga ta ei rääkinud.

SP1: „Ja meie võime ennast lihtsalt ise tunda ennast hästi, kui koolis on käitumine korras, kui lapsed käituvad hästi ja käituvad ka väljaspool hästi, et mikrokliima on koolis hea, et siis me võime sellel tööle mõelda ka ennast, et kas siin on minu osa.“

3.3 Koostöö kooli ja õpilastega seotud probleemide lahendamiseks

Selle kategooria all toon esile, kellega teevad sotsiaalpedagoogid koostööd kooli ja õpilastega seotud probleemide lahendamiseks. Juttu tuleb koostööst teiste tugispetsialistidega koolis, kooli juhtkonnaga ja kooliväliste organisatsioonide, spetsialistide ja komisjonidega.

3.3.1 Teised tugispetsialistid

Sotsiaalpedagoogid mainivad oma kirjeldustes koolisisest koostööd teiste tugispetsialistidega. SP1 toob esile, et nende koolis toimuvad iganädalaselt tugispetsialistide kohtumised, kus igaüks räägib nädala jooksul esinenud probleemidest ja konfliktidest, koos arutatakse need läbi ja jagatakse omavahel ära ülesanded, et kes millega tegeleb ning mille eest vastutab. Selle tegevuse eesmärgiks on tagada lapsele parim abistamine ning et õpilane jõuaks õige tugispetsialistini.

SP1: „Et me oleme hästi palju näinud sellist asja, et kui lapsel on mure, siis ta paneb esimese hooga kohe meditsiinikabinetti medõe juurde ja tal midagi kohe kindalasti valutab. Tegelikult on elu näidanud, kogemused näidanud, et selle valutamise kõhuvalu või peavalu taga ongi selline probleem, mida saaks lahendada psühholoog või sotsiaalpedagoog või hoopis parandusõppeõpetaja või mingi tugiisik või mis iganes.“

SP3 kirjeldab, et ka nende koolis käis koos tugigrupp, kuhu kuulusid kooli tugispetsialistid, juhtkond ja mõned õpetajad, kuid eelneval aastal kahandati tugigrupi koosseisu ning nüüd kuuluvad sinna vaid sotsiaalpedagoog ja juhtkond. Põhjuseks suure foorumi ajaliselt raske kokkusaamine. SP2 räägib, et konkreetset tugigruppi nende koolis ei ole, aga vajadusel kutsutakse kokku erinevad tugispetsialistid, juhtkond ja õpetajad. Mõne lapse puhul tehakse teatud aja jooksul iga nädala või kuu lõpus kokkuvõtteid, kuid seda korraldatakse vajadusest lähtuvalt.

Ka kutsestandard (2014) märgib ära koostöö tugipersonaliga. Kutsestandard ütleb, et koolisotsiaaltöötaja peaks olukordade hindamiseks, probleemide ja puudujääkide kõrvaldamiseks looma koostöövõrgustikke, millesse kuuluvad ka tugipersonali liikmed, toimuma peaksid regulaarsed kohtumised.

Tugispetsialistidega koostöö tegemise eesmärgiks on laste abistamine ning parimate lahenduste leidmine. Kooli tugispetsialistide omavaheline suhtlus, info vahetamine ja koostöö on väga oluline, et tagada võimalikult efektiivne abistamine

3.3.2 Kooli juhtkond

Sotsiaalpedagoogid mainisid vestlustes koostööd ka kooli juhtkonnaga. Kaks sotsiaalpedagoogi teevad juhtkonnaga tihedalt koostööd tugigrupi näol. Üldiselt on kõigil koostöö juhtkonnaga positiivne ning toimiv. SP1 räägib juhtkonna poole pöördumisest juhul, kui ta on lapsega korduvalt vestelnud ja tegelenud, aga muutust ei ole näha, siis vesteldakse näiteks õppealajuhatajaga. Ta toob esile, et nende kooli juhtkond tõesti tunneb sotsiaalpedagoogi käekäigu üle huvi. Ka SP2 kirjeldab väga head ja sujuvat koostööd direksiooniga. Ta räägib, kuidas direktor leiab lahendusi ja võimalusi, ta kuulab ära ning mõistab nii täiskasvanuid kui lapsi. Vajadusel tegeleb direktor ka ise lastega, kelle esineb probleeme, näiteks kohtub nendega igal hommikul ja koolipäeva lõpus ning tunneb kasvõi lihtsalt huvi, kuidas õpilasel läheb. Ka kolmas sotsiaalpedagoog märgib, et juhtkonnaga koostöö on väga suur.

SP3: „Aga juhtkonnaga on väga suur koostöö, lihtsalt peab olema.“

Murekohana toob SP3 esile, et tema töö jääb juhtkonnale üsna märkamatuks ning seetõttu tuleb tal ennast pidevalt tõestada ja aru anda, millega ta igapäevaselt tegeleb.

SP3: „See on see lugu, et üldiselt on meie koolis vähemalt see lugu, et sotsiaalpedagoogi ja HEV-koordinaatori töö suht tabamatu. Jääb selline mulje, et mida ma siin siis 7 tundi ikkagi teen. Et tihtipeale tuleb tõestada, nii kurb kui see ka ei ole.“

Koostöö kooli juhtkonnaga tundub väga loogiline, kuna juhtkond peaks teadma kõigest, mis koolis toimub. Hea on tõdeda, et kahes koolis on koostöö positiivne ning juhtkonnale läheb

sotsiaalpedagoogi töö korda ja vajadusel tullakse appi. Väga kurb on aga tõdeda, et ühes koolis peab sotsiaalpedagoog nägema vaeva oma töö tõestamisega, sest käega katsutavaid või mõõdetavaid tulemusi ette näidata ei ole. Kooli direksioon peaks siiski mõistma sotsiaalpedagoogi töö tähtsust, olemust ja seda, et sageli ei saagi selles töös näha otseseid tulemusi, sest kõik sõltub ikkagi ka õpilasest endast, tema kodusest olukorrast, lapsevanemate toetusest ja veel paljudest muudest teguritest.

3.3.3 Kooliväline koostöö

Sotsiaalpedagoogid rääkisid, et lisaks koolisisesele koostööle puutuvad nad veel kokku ka erinevate kooliväliste organisatsioonide, komisjonide ja teiste spetsialistidega, näiteks noorsoopolitsei, kohalik omavalitsus, lastekaitsetöötajad ja psühholoogid.

Kõik sotsiaalpedagoogid tõid lisaks eelmainitule esile veel koostöö Rajaleidja keskusega, kus töötavad karjäärinõustajad, psühholoogid, logopeedid, eripedagoog ja sotsiaalpedagoog (Innove rajaleidja, 2015) ning noorte vaimse tervise kabineti, kus töötab psühholoog, õde, sotsiaaltöötaja ning tuge pakuvad psühhiaatrid. Kabineti eesmärgiks on pakkuda efektiivsemalt ja kättesaadavamalt lastele psühhiaatrilist abi (Lõuna-Eesti haigla AS, 2015). Kaks sotsiaalpedagoogi rääkisid koostööst perearstidega, SP3 mainis maavalitsust ning SP3 on kokku puutunud veel lastekodu ja noorte nõustamise kabinetiga, mis asub haigla juures.

Teiste kooliväliste spetsialistidega koostöö seisneb peamiselt selles, et sotsiaalpedagoogid suunavad õpilased nende juurde. Nad teavad, kes võiks aidata ja julgustavad lapsi ja nende vanemaid neid võimalusi kasutama.

SP1 mainis, et suunab lapsi noortekeskust külastama.

SP1: „Noortekeskus on sellel tasemel, et kui laps tuleb siia ja selgub, et ta linnapeal hulgub ja kõik, siis me otsime võimalusi talle ringe või, või noortekeskusesse alati küsin, kas sa käid seal, käi sa seal, mine sinna. Ja ongi tegelikult nii juhtunud, et laps ei ole kunagi käinud noortekeskuses ja ta hakkabki käima ja jääbki käima.“

Kaks sotsiaalpedagoogi toova esile veel ka koolikohustuskomisjoni, mis on loodud kohaliku omavalitsuse poolt. Nad kirjeldavad, et antud komisjonil on välja töötatud oma dokumentatsioon ja vajadusel saab sinna teha taotluse õpilase kohta, kes on palju puudunud. Mõlemad rõhutavad, et koolikohustuskomisjon on erandlik ning sinna esitatakse taotlusi väga harva. Üldiselt lahendatakse puudumise probleemid ära kooli siseselt. Kõigil sotsiaalpedagoogidel on kokkupuude olnud ka alaealiste komisjoniga, kuid ka selleni on jõutud väga äärmuslikel juhtudel.

Kutsestandard ütleb, komisjonides ja koostöökogudes tuleb kaitsta laste huvisid (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014).

Kõik kolm sotsiaalpedagoogi räägivad omavahelisest koostöös maakonna sotsiaalpedagoogidega. Neil toimuvad regulaarsed kohtumised, kus jagatakse kogemusi, soovitusi, nõuandeid ning räägitakse muredest ja rõõmudest. Kõik intervjueeritavad peavad sellist kooskäimist väga oluliseks.

SP1: „Kuidagi liidab selline kooskäimine. Seda näitab ka seda, et alati, peaaegu alati on kõik kohal. Et see on hea asi.“

Koolisotsiaaltöö üheks eesmärgiks ongi koostöö edendamine (Wulfers, 2002). Ka koolisotsiaaltöötaja kutsestandardis on esile toodud koostöö kooliväliste partnerite, asutuste ja organisatsioonidega (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, 2014). Koostöö on koolisotsiaaltöös tõesti väga oluline aspekt ning rõõm on näha, sotsiaalpedagoogid suhtlevad väga erinevate osapooltega. Igas vormis koostöö on oluline nii lastele, sotsiaalpedagoogidele endale kui koostööpartneritele. Sotsiaalpedagoogi seisukohast võib see olla küll ajamahukam, kuid kindlasti on see toeks ning aitab olukordi näha ja lahendada mitmekülgsemalt.

3.4. Enda kui spetsialisti eneseesitlus

Selle kategooria all toon esile sotsiaalpedagoogide hariduse ja varasema töökogemuse. Käsitlen ka enesetäiendamise teemat ning seda, mida sotsiaalpedagoogid oma töös kõige olulisemaks peavad.

Kõik sotsiaalpedagoogid, keda intervjuerisin, olid sellel ametikohal töötanud juba umbes 10 aastat. Kaks sotsiaalpedagoogi on varasemalt pikki aastaid töötanud koolijuhina ning üks lasteaias. Kõigil kolmel sotsiaalpedagoogil on eelnev pedagoogiline haridus, üks neist on magistriõppes õppinud sotsiaalpedagoogikat. Sotsiaalpedagoogid määratlevadki ennast pedagoogina ning peavad pedagoogi haridust sotsiaalpedagoogi eelduseks. Ükski neis ei tundnud puudust sotsiaaltöö haridusest ja kogemustest, vaid pidasid oluliseks just pedagoogilisi kogemusi.

Erinevad sotsiaalpedagoogid tõstsid esile oma töö erinevaid aspekte. Neist üks pidas oma töös kõige tähtsamaks kasvatuslikku poolt. Ta ütles, et kool on nii õpetamise kui ka kasvatamise koht. Ka sotsiaaltöötaja kutsestandard toob esile kasvatusliku aspekti, millele on suunatud esmane ennetustöö ning koostöö õpetajatega väärtuskasvatuse alal. Teine rõhutas seadusandluse jälgimist. Kuid ta ütles ka, et töötada tuleb vastavalt olukorrale ja arvestada õpilase tausta, keskkonda ja paljusid muid aspekte. Kolmas sotsiaalpedagoog nimetas kõige olulisemana teadmisi, loovust ja paindlikkust. Kõik osalejad kõnelesid eneselaadimisest ja enesetäiendamisest, mis samuti on kooskõlas kutsestandardiga. Ka Petrie koos kaasautoritega (2006) leidsid, et oluline on teoreetiliste teadmiste seostamine praktikaga aga ka loovus. .

Sotsiaalpedagoogid käivad ennast pidevalt täiendamas ning võtavad osa erinevatest koolitustest. SP1 räägib, et otsib internetist endale ise koolitusi, kuid järjest enam saadetakse koolituste pakkumisi ka meili teel. Ta nimetab, et on käinud järgmistel koolitustel: koolisotsiaalpedagoogi põhifunktsioonid, kuidas ära tunda väärkoheldud last, konfliktide lahendamine, strateegiakoolitused käitumisprobleemide või õpiraskustega toime tulemiseks, loovmeetodid laste- ja noorte nõustamisel. Ta peab enesetäiendamist väga vajalikuks ning ütleb, et on igast koolitusest midagi kasulikku õppinud, mida edaspidi teadlikumalt kasutab. SP2 tõstab esile Tiina Naaritsa kriisikoolituse ning ütleb, et kasutab sealt saadud teadmisi oma igapäevatöös. SP3 eelistab koolitusi, mis kuuluvad psühholoogia ja nõustamise valdkonda. Kui SP3 kurdab, et koolitused on üsna kallid, koolil selleks eriti raha ei ole ja seetõttu osaleb ta aastas vaid mõnel üksikul koolitusel, siis SP2 räägib, et kool võimaldab tal üsna palju koolitustel osaleda ja toetab ka rahaliselt. Kõik peavad koolitusi ja nendes omandatud väga kasulikuks ning on erinevatelt koolitustelt saanud teadmisi, mida kasutavad oma igapäevatöös.

Sotsiaalpedagoogide jutust selgub, et koolitused, milles nad on osalenud, on suunatud peamiselt individuaalsele tööle juba probleemidesse sattunud lastega, kuid puuduvad kooli kui kogukonda, kollektiivseid töövorme ja ennetustööd käsitlevad koolitused.

3.5 Kutsestandard

Intervjueeritavad olid kursis sotsiaalpedagoogi kutsestandarditega (tase 6 ja 7) ning kõik olid neid dokumente ka mingil määral lugenud. Kaks sotsiaalpedagoogi olid mõelnud kutse taotlemise peale. SP2, kes oli magistriõppes sotsiaalpedagoogikat õppinud, ei mõistnud, miks peaks kutset taotlema, kui on olemas erialane haridus. Kutse taotlemise vajalikkuses kahtles ka SP3. Sotsiaaltöötaja kutsestandardis olevast koolisotsiaaltööle spetsialiseerumisest ei olnud neist keegi varem kuulnud.

Kuigi eelnevalt on esile tõstetud palju sotsiaalpedagoogide igapäevatöö näiteid, mis langevad kokku koolisotsiaaltöö kutsestandardis kirjeldatule, siis esineb sotsiaaltöötaja kutsestandardis ka neid aspekte, millest sotsiaalpedagoogid oma kirjeldustes ei rääkinud.

Sotsiaalpedagoogide igapäevatöö kirjeldused näitavad, et sotsiaalpedagoogid võiksid taotleda sotsiaaltöötaja kutset spetsialiseerumisega koolisotsiaaltööle. Kuid kutsestandardis leidub ka tegevusi, mida sotsiaalpedagoogid oma igapäevatöö kirjeldustes ei maininud. Näiteks ütleb kutsestandard, et koolisotsiaaltöötaja osaleb kooli arendamise ja argielu korraldamisega seotud tegevustes, kuid sotsiaalpedagoogid sellest ei rääkinud. Ükski kolmest sotsiaalpedagoogist ei osale kutsestandardis esile toodud kodanikuhariduslike õppeainete (ühiskonna-, inimese või perekonnaõpetus) arendamises koostöös aineõpetajatega, mille mõte on koolis aktuaalset probleemide käsitlemine nende ainete raames. Sotsiaalpedagoogid ei maini ka kooli kui kogukonna arendamist ega tegelemist kooli naabruskonna avaliku ruumi ja sotsiaalse keskkonna lapsesõbralikumaks muutmisega, mida kirjeldab sotsiaaltöötaja kutsestandardi koolisotsiaaltöö osa. Sotsiaaltöötaja kutsestandard ütleb, et koolisotsiaaltöötaja viib koolis läbi hindamisuurimusi, et leida vajakajäämisi ja aidata kaasa koolikeskkonna parandamisele ja heaolu edendamisele, sotsiaalpedagoogid aga ei kirjelda uurimusteläbiviimist.

Sotsiaalpedagoogilist tööd tegeval inimesel on kasulik koolisotsiaaltöö kirjeldust sotsiaaltöötaja kutsestandardis lugeda ka kui õppematerjali, mis näitab, millega senini ei ole tegelnud, ning annab ideid, millele oma igapäevases töös veel tähelepanu pöörata. Leian oma töö tulemusena, et koolisotsiaaltöö kutsestandardi ja koolide sotsiaalpedagoogide igapäevatöö kirjelduste vaheline kooskõla oli üsna suur. Kuigi põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) sätestab, et koolis peab töötama sotsiaalpedagoog, võiksid koolide sotsiaalpedagoogid taotleda kutset ka koolisotsiaaltöö standardit alusel. Seda mõtet toetab koolisotsiaaltöö otsene seostamine sotsiaalpedagoogikaga sotsiaaltöötaja kutsestandardis.

Kokkuvõte ja järeldused

Minu bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, kuidas kirjeldavad sotsiaalpedagoogid oma igapäevatööd ja millised on nende igapäevatöö sarnasused ja erinevused koolisotsiaaltöötaja kutsestandardis kirjeldatud tööosade ja tegevusnäitajatega ning sellest tulenevalt sada teada, kas sotsiaalpedagoogid võiksid endale taotleda ka sotsiaaltöötaja kutset lähtudes koolisotsiaaltööle spetsialiseerumisest.

Töö teoreetilises osas andsin ülevaate sotsiaalpedagoogikast ja koolisotsiaaltööst ning teemakohastest uurimustest ning käsitlesin kutsesüsteemi ning sotsiaalpedagoogi kutsestandardit ja sotsiaaltöötaja kutsestandardi koolisotsiaaltööle spetsialiseerumisest. Viisin läbi kolm intervjuud Võrumaa koolide sotsiaalpedagoogidega. Sisuanalüüsi tulemusena selgus, et sotsiaalpedagoogid tegelevad oma igapäevatöös erinevate sihtrühmadega. Peamiselt tegeletakse õpilastega, aga ka pedagoogide ja lapsevanematega. Abistamis- ja nõustamistöös kasutavad sotsiaalpedagoogid erinevaid töövorme nii individuaalsel kui kollektiivsel tasandil. Palju tehakse koostööd kooli tugipersonali, juhtkonna ja kooliväliste spetsialistide, asutuste ja organisatsioonidega. Selgus, et sotsiaalpedagoogide igapäevatöö on sotsiaaltöötaja kutsestandardi koolisotsiaaltööle spetsialiseerumisega üsna palju kooskõlas. Ilmneb ka mõningaid erinevusi, kuid üldjoontes võib väita, et sotsiaalpedagoogid võiksid koolisotsiaaltööst lähtuvat endale sotsiaaltöötaja kutset taotleda. Paraku ei ole sotsiaalpedagoogid sellise võimalusega kursis, seega tuleks sel teemal sotsiaalpedagoogide ringis teha suuremat teavitustööd.

Arvestades minu bakalaureusetöö väikest valimit ei saa tulemusi laiendada kõikidele sotsiaalpedagoogidele. Võib aga öelda, et kõigil sotsiaalpedagoogilist tööd tegevatel inimestel on kasulik lugeda koolisotsiaaltöö kirjeldust sotsiaaltöötaja kutsestandardis, kuna see näitab, millega ei ole varem tegeletud ning annab ideid, millele veel tähelepanu pöörata.

Kasutatud kirjandus

Anderson, G., Pösö, P., Väisänen, E. ja Wallin, A. (2002). School social work in Finland and other Nordic countries: cooperative professionalism in schools. M. Huxtable ja E. Blyth (toim.) *School Social Work Worldwide*. NASW Press: Washington, DC.

Cameron, C. ja Moss, P. (2011). *Social pedagogy: Current understandings and opportunities*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Eesti kvalifikatsiooniraamistik (EKR). (i.a). Sihtasutus Kutsekoda kodulehekül. Kasutatud 22.05.2015. http://www.kutsekoda.ee/et/kvalifikatsiooniraamistik/ekr_tutvustus.

Eichsteller, G. ja Holthoff, S. (2011). Social Pedagogy as an Ethical Orientation Towards Working With People – Historical Perspectives. *Children Australia, Vol. 36, Issue 4*.

Hindamisstandard. (2015). Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu. ESF programm „Kutsete süsteemi arendamine“. Sihtasutus Kutsekoda.

Innove. (i.a). *Võrumaa Rajaleidja keskuse kodulehekül*. Kasutatud 22.05.2015. <http://www.rajaleidja.ee/vorumaa/>.

Kalmus, v., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Tartu Ülikool. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kuidas saab kutse süsteem toetada sinu tegevust? *Sihtasutus Kutsekoda kodulehekül*. Kasutatud 22.05.2015. <http://www.kutsekoda.ee/et/kutsesysteem/tutvustus/kutsesysteemiolulisus>.

Kutsenõukogud. (i.a). *Sihtasutus Kutsekoda kodulehekül*. Kasutatud 22.05.2015. <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsenoukogud>.

Kutsestandard. (2015). *Sihtasutus Kutsekoda kodulehekül*. <http://www.kutsekoda.ee/et/kutsesysteem/kutsestandardid>.

Kutsesüsteem. (i.a). *Sihtasutus Kutsekoda kodulehekülg*. Kasutatud 22.05.2015. <http://www.kutsekoda.ee/et/kutsesysteme/tutvustus/arendamine>.

Kutsesüsteemist üldiselt. (i.a). *Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni (ESTA) kodulehekülg*. Kasutatud 22.05.2015. <http://www.eswa.ee/index.php?go=kutsed-ylid>.

Linno, M. (2005). Mis on koolisotsiaaltöö ja kes on koolisotsiaaltöötaja? *Eesti sotsiaalteaduste V aastakonverentsi erinumber: Eesti Sotsiaalteaduste V Aastakonverents*. Tartu. Kasutatud 2015. http://oeiax4.nw.eenet.ee/vana/esso3/6/merle_linno.htm.

Lõuna-Eesti haigla AS. (i.a). Lõuna-Eesti laste ja noorukite Vaimse Tervise Keskus. Kasutatud 22.05.2015. <http://www.leh.ee/index.php/49-projektid/166-louna-estli-lastel-ja-noorukitel-vaimse-tervise-keskus>

McMillan, K. ja Weyers, J. (2011). Õppimine kõrgkoolis. *Tudengi käsiraamat*. SA Archimedes.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (RT I 2010, 41, 240) § 37 punkt 2. Kasutatud 22.05.2015. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>.

Petrie, P., Boddy, J., Cameron, C., Wigfall, V. ja Simon, A. (2006). *Working with Children in Care: European Perspectives*. London: Open University Press; 1 edition.

Petrie, P. ja Chambers, H. (2010). *Richer lives: creative activities in the education and practice of Danish Pedagogues. A preliminary study: Report to Arts Council England*. London: Thomas Coram Research Unit, University of London.

Petrie, Pat. (2011). *Introduction: Social pedagogy. Communication skills for working with children and young people*. Third Edition. London and Philadelphia.

Petrie, Pat. (2005). *Schools and support staff: applying the Europe and pedagogy model. Support for learning. Vol 20. Nr 4*.

Sotsiaalpedagoog, tase 6 hindamisstandard. (2014). Hariduse Kutsenõukogu. ESF programm „Kutsete süsteemi arendamine“. Sihtasutus Kutsekoda.

Sotsiaalpedagoog, tase 7 hindamisstandard. (2014). Hariduse Kutsenõukogu. ESF programm „Kutsete süsteemi arendamine“. Sihtasutus Kutsekoda.

Sotsiaalpedagoogi kutsestandard, tase 6. (2015). Hariduse Kutsenõukogu.

Sotsiaalpedagoogi kutsestandard, tase 7. (2015). Hariduse Kutsenõukogu.

Sotsiaaltöötaja kutsestandard, tase 7. (2014). Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu.

Thempira. (2015). Social pedagogy key concepts: The 3 Ps – The professional, personal and private self of the social pedagogy. http://www.thempira.org.uk/concepts_3p.htm.

Wulfers, W. (2002). School Social Work in Germany: Help for Youth in a Changing Society. *Huxtable, M, Blyth, E (ed) School Social Work Worldwide*. NASW Press.

LISA 1. Intervjuu kava

Sissejuhatus

- Kuidas sai teist sotsiaalpedagoog?
 - Mis eriala ja kus olete õppinud?
- Kui kaua olete sotsiaalpedagoogina töötanud?

Põhiosa

- Palun kirjeldage oma igapäevatööd, millega tegelete?
- Palun kirjeldage, milline on teie suhtlus õpilastega? Mis puhul omavahel kokku puutute, kirjeldage mõnda konkreetset olukorda.
 - Kas ja mis puhul puutute kokku kogu klassikollektiiviga ja õpilastega individuaalselt?
 - Kas külastate klassitunde? (Nt õpetaja kaebab laste peale, uurite ise, mis tundides toimub)
- Mis puhul suhtlete õpetajatega, kooli tugipersonaliga, juhtkonnaga? Kui tihedalt nendega kokku puutute?
- Mis puhul suhtlete lapsevanematega, palun kirjeldage kohtumisi lapsevanematega? Kuidas te lapsevanematega kontakti saate (e-kool, e-mail, telefon, *facebook*, kiri)?
 - Kas ning milline roll on teil lapsevanemate koosolekutel?
- Mis toimub teie koolis vahetundide ajal? Millega lapsed tegelevad? Millega tegelevad alglassi/põhikooli ja gümnaasiumi noored? Mida õpetajad vahetunudides tavapäraselt teevad ja millega te ise vahetundide ajal tegelete?
- Milliste kooliürituste korraldamises olete osalenud?
- Millistesse komisjonidesse kuulute ja millega olete kokku puutunud?
- Milline on teie kokkupuude ja roll alaealiste komisjoniga? Mis nendel koosolekutel tavapäraselt toimub või mida käsitletakse?
- Milliste kooliväliste organisatsioonidega suhtlete?
- Milliseid aruandeid peate täitma?
- Millistest dokumentidest juhindute?

- Palun rääkige koolitustest, millest olete osa võtnud. Mida kasulikku olete õppinud, mis meeldis ja mis ei meeldinud?

Lõpetuseks

- Kui peaksite oma ametit kellelegi võõrale tutvustama, siis kuidas seda teeksite?
- Milliseid erinevusi näete koolisotsiaaltöötaja ja sotsiaalpedagoogi ametinimetuste vahel?
- Kuidas kirjeldaksite sotsiaalpedagoogikat ja kuidas on see seotud kooliga? Mis on teie arvates sotsiaaltöö ja kuidas on see seotud kooliga?
- Olete te kursis kahe kutsestandardiga: koolisotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogi kutsestandardid? Kas olete mõelnud kutse taotlemisele (kui jah, siis kumma)?
- Mida peate oma töös olulisemaks?
- Millega oma tööalaselt tegelete meeleldi ning mis on hästi õnnestunud?
- Millele tahaksite oma igapäevatöös veel suuremat tähelepanu pöörata, enam tegeleda, kui nt oleks rohkem aega ja ressursse?
- Kas soovite veel midagi lisada?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aira Udras

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Koolisotsiaalpedagoogide igapäevatöö kooskõla koolisotsiaaltöö kutsestandardiga, mille juhendaja on Marju Selg,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 01.06.2015

